

BJERNEMARK

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Navn: Bjernemark	Navnetype: -mark.
---------------------	----------------------

Bemærkninger:

Bjernemark er nævnt første gang 1460 i formen Bierne, men læsningen af navnet i kilden er usikker, foruden at det formentlig drejer sig om et falskneri fra det 16. århundrede. Næste gang den nævnes er i 1537 i formen biernemarck. Forleddet er sandsynligvis en form af mandsnavnet gl̥da. Biørn. Efterleddet er mark, gl̥da. mark, som rimeligvis beyder skov eller rydning i dette tilfælde.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
------------------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjernemark
----------	------------------	-----------------------	---------------------

BY- OG EJERLAVSTYPER

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger i to afdelinger. Den sydøstlige består af 3 gårde, mens den nordvestlige del består af 5 gårde, som ligger så tæt og regelmæssigt, at det ligner en reguleret bydel. Husene ligger dels ved vejen mellem de to "afdelinger", dels nord for den regulerede bydel.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1787 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 3 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3 Dyrkningsfællesskab med Bregninge og Knudsbølle.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Tunneldale mod vest og midt i ejerlavet. Terrænskrænter midt i ejerlavet. Et lille område med israndsbakker mod sydøst.

jordbund: Moræneler med små spredte forekomster af ferskvandstørv, -dynd og smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Kun mod kysten.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af skov.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 40% af gårdene er flyttet ud og 2 gårdtomter er frilagt (i den sydøstlige del af byen). Vejforløbet er bevaret. Der er kun bygget enkelte nye huse.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☒ større skovareal☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Større skovareal "Horseskov" bevaret. Ejerlavet er i øvrigt præget af spredt liggende gårde og huse.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
-----------------	------------------	-----------------------	--------------------

STATISTIK

Areal: 330 ha, heraf opdyrket 1688: 45%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	96	62	54				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	13	3	12	11	8	11	15
Huse:	1		3		11		
Huse m/ jord:				1		14	23
Huse u/ jord:				3		2	11
I alt:	14	3	15	15	19	27	49
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
58 1664	1	8	3	8,0			
55 1:2 1688	6	4	1	5,6			
55 1844	7	4		3,5			
47 1903	8	6	1	4,3			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	60	73	97				
Børn:	25	37	34				
I alt:	85	110	131				

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					1		11	3
1844					11	16		
1903	1	8			14	26		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 330 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 45%. Byen havde dog integreret dyrkningsfællesskab med Knudsbølle og moderbyen Bregninge, hvorfor ejerlavsskellene først fastlagdes ved udskiftningen. Opdykningsprocenten må derfor tages med forbehold. Byen havde i 1682 trevangsbrug, og takseredes i 1684 til 62 tdr. htk. og i 1844 tilsvarende til 54 tdr. Byen synes opstået ved udflytning og udparcellering i Bregninges kystskovbælte, og i 1664 takseredes byens skove til 400 svins olden. Der er endnu bevaret betydelige skove i ejerlavet.

Bjernemark blokudskiftedes i 1787 og siden er 3 gårde udflyttet.

Under bispelenet Kærstrup (Valdemarslot) hørte i senmiddelalderen 9 fæstegårde i Bjernemark. Ved reformationen overtoges Kærstrup af kronen, der atter afhændede godset med bl.a. 10 fæstegårde i Bjernemark i 1573. Som det fremgår af 1610-skattemandtallet var der herefter 3 gårde i byen der ikke var i den indensogns hovedgårds besiddelse og derfor var skattefri. Efter en kort godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot. Den bestod i 1767 af 8 egaliserede gårde a 6-5-0-2 $\frac{1}{4}$ tdr. htk. foruden 11 huse. Endnu i 1903 lå byen stort set i sin helhed samlet under Valdemarslot (stamhuset Thorseng).

Antallet af gårde var i 1500-tallet 13 men faldt til 11 i 1688. I forbindelse med en egalisering nedsattes gårdtallet til 8 inden 1767. I løbet af det 19. årh. steg gårdtallet til 15. Hus- og befolkningsvæksten havde derimod moderat omfang i det 19. årh. som følge af den sene overgang til selveje.

Gårdene var i 1684 forholdsvis små og byen kan muligvis opfattes som egaliseret i to klasser. Inden 1767 egaliseredes samtlige gårde på et niveau.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den middelstore udflytter-rydningsby er randplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. På grund af et intensivt dyrkningsfællesskab med nabobyerne fastlagdes skellene imidlertid først på udskiftnings-tiden. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejby-type.

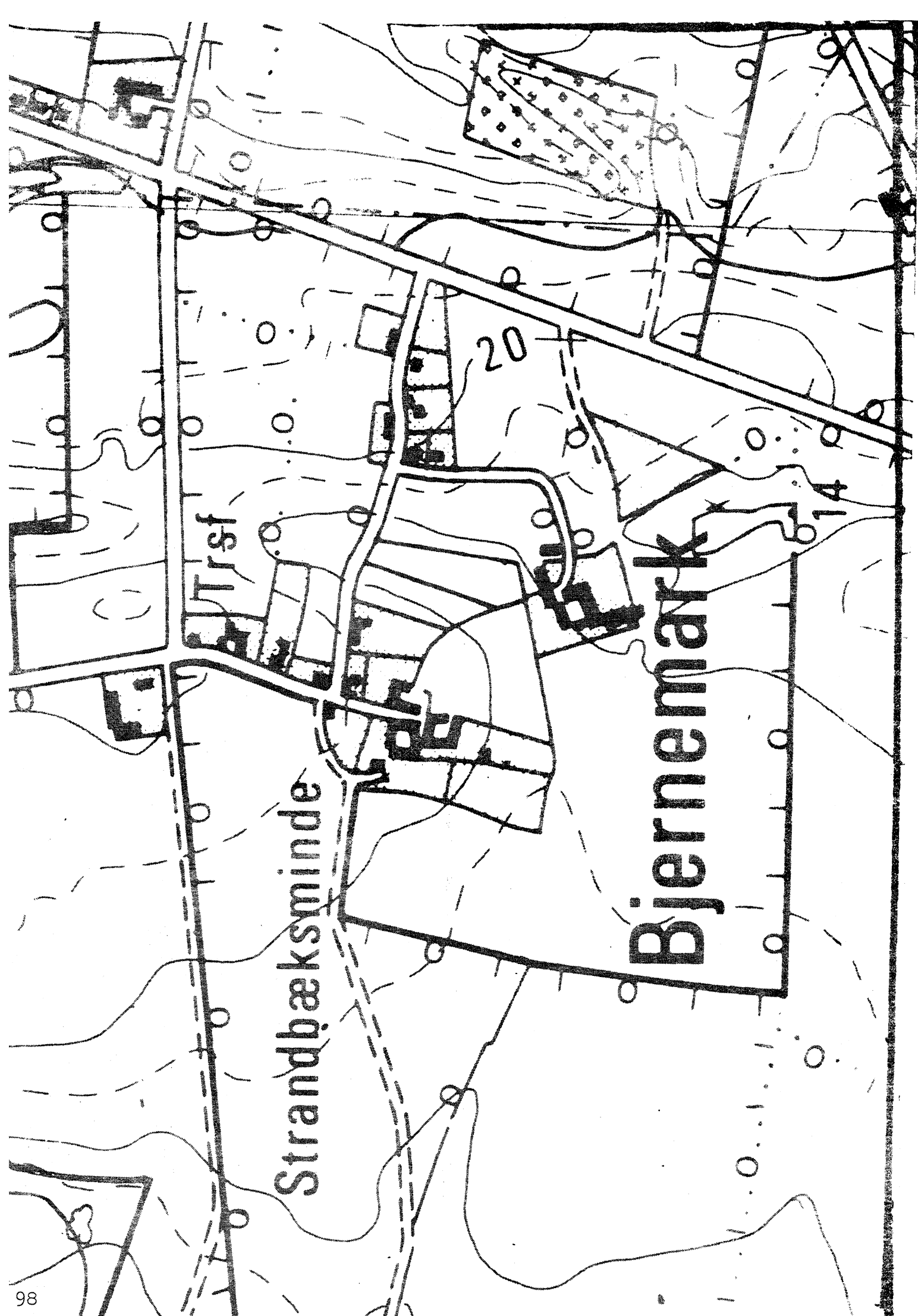
2) Udviklingstype.

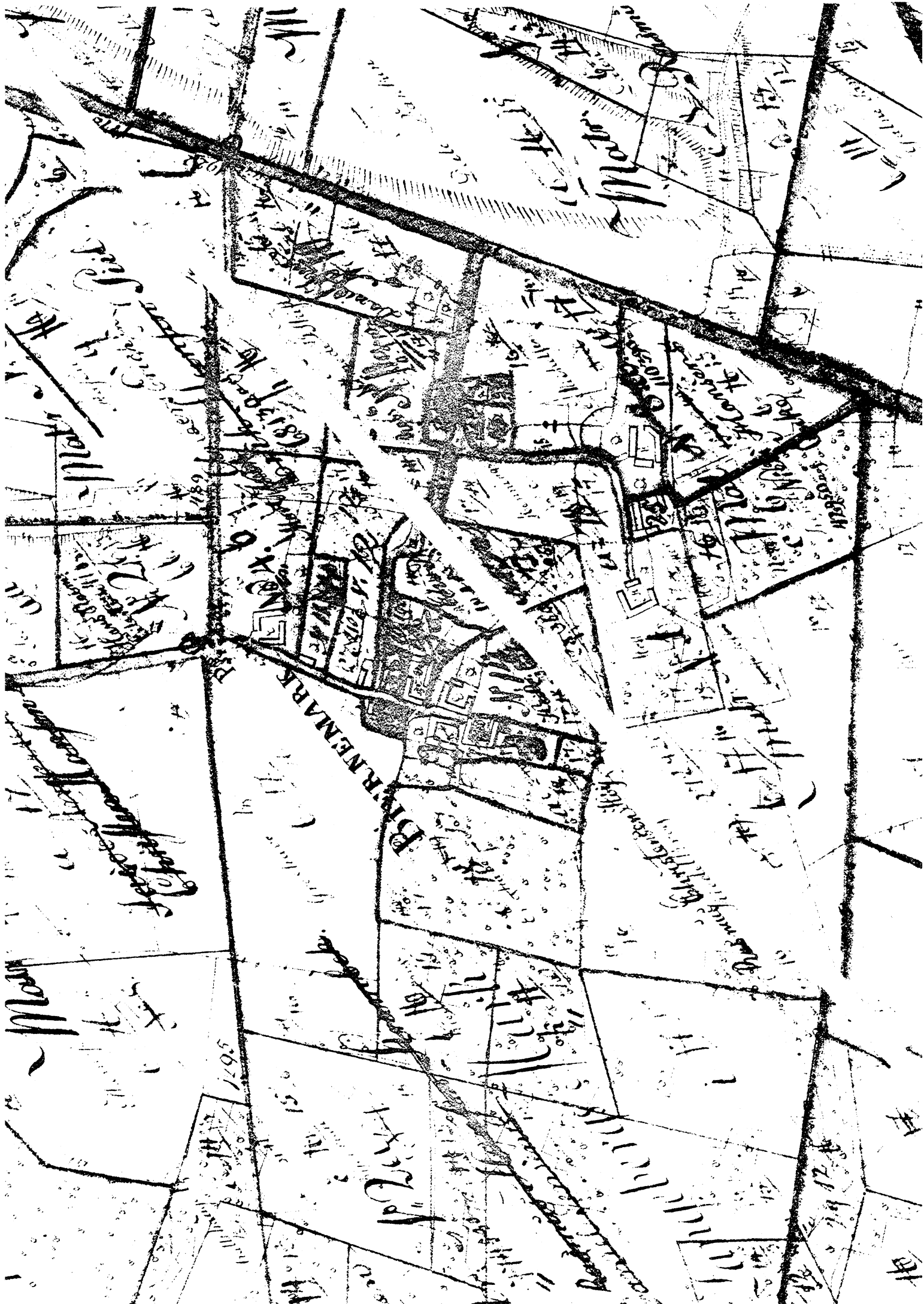
Byen var allerede i senmiddelalderen (stort set) samlet under den indensogns hovedgård Valdemarslot (Kærstrup) og forblev herunder (med en mindre afbrydelse) endnu i 1903. Byen egaliseredes inden 1767. Den sene overgang til selveje indebar en ret beskeden ekspansion i det 19. årh.

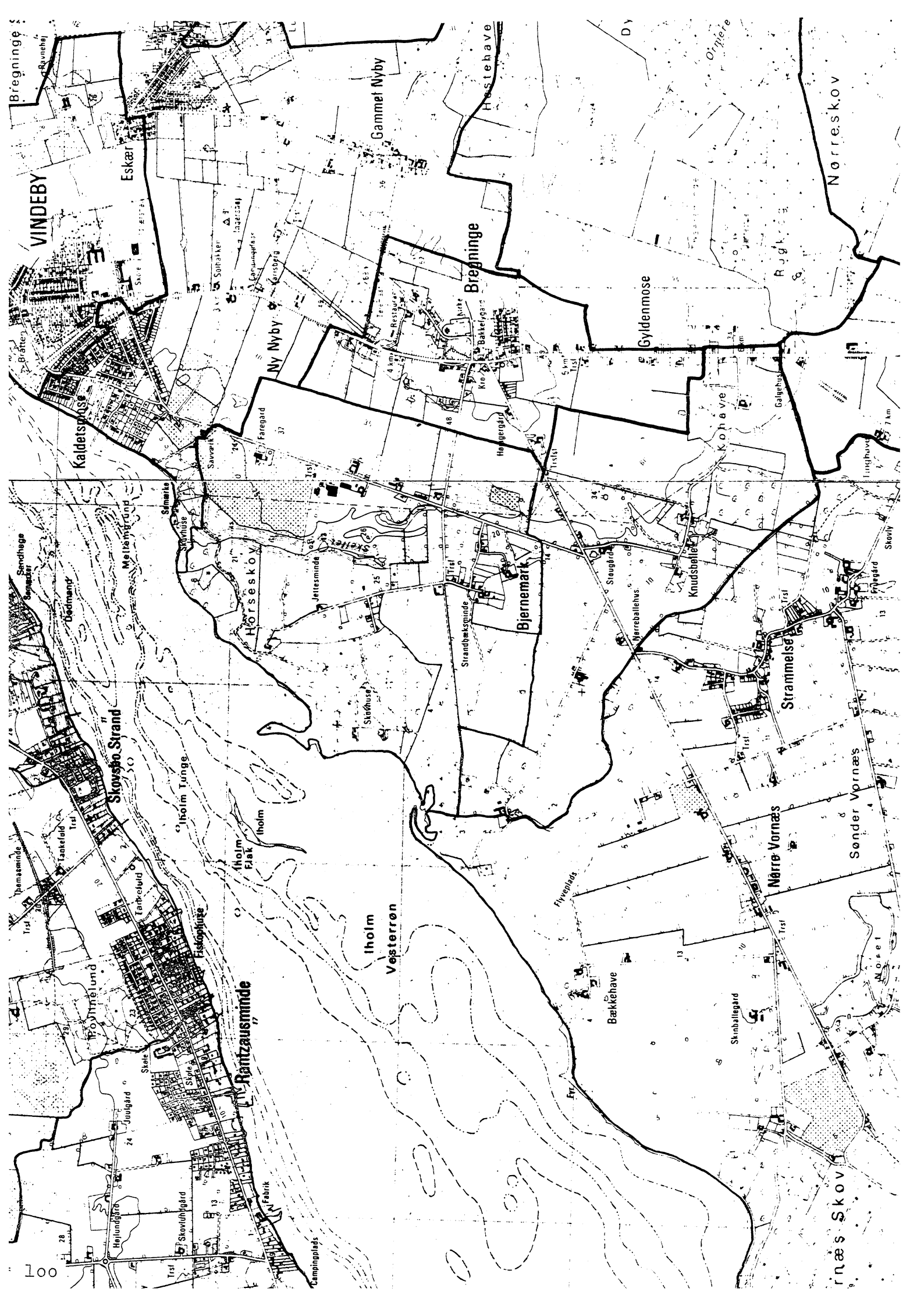
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med enkelte udviklingsmæssige karakteristika.

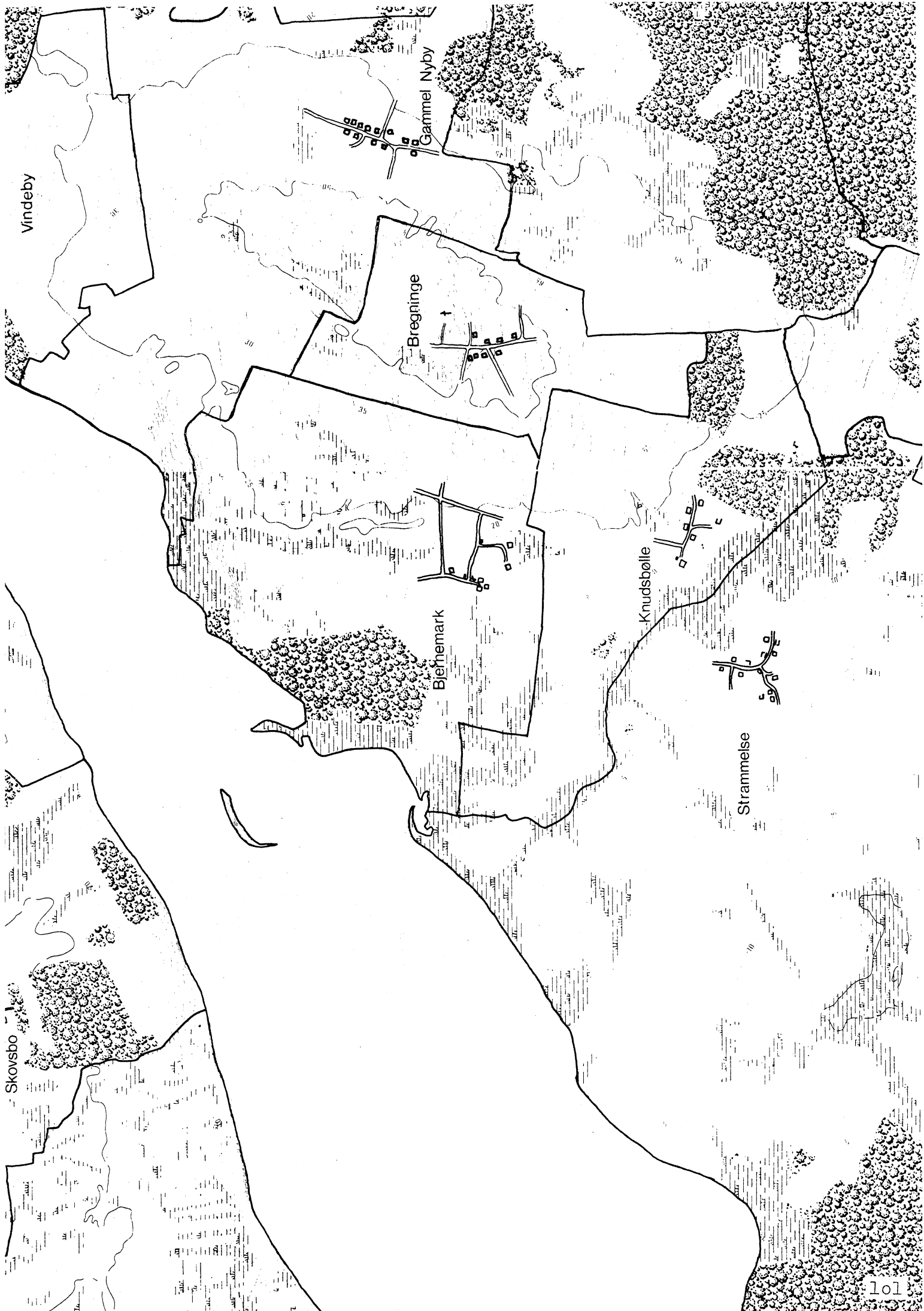
Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er delvis bevaret, men det løse præg er forstærket.
2. Kulturlandskabet har bevaret et større skovareal, men kun enkelte udskiftningshegn.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: 2 frilagte gårdtomter.

BJERREBY

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Navn: Bjerreby	Navnetype: -by.
-----------------------	------------------------

Bemærkninger:

Bjerreby er nævnt første gang 1372 i formen Biærby. Forleddet er navneordet, glda. biargh, som betyder bjerg hentydende til Bjerreby kirke som ligger på toppen af en bakke. Efterleddet er by, glda. by, som i de fleste stednavne betyder landsby.

Anlægstype: Adelby m. kirke.	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
-------------------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Vejklyngeby

Gårdene ligger i en klynge ved forgreninger til bygaden og langs bygaden. Husene ligger dels spredt mellem gårdene, dels samlet omkring kirken. Kirken ligger centralt i byen. Der ligger en lille dobbeltgård sydøst for kirken.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1799 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 8 gårde.
☒ efter udskiftningen 4 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug
vangeantal: 3

rotation: 2/1

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Kuppelbakker på moræneflade.

jordbund: Overvejende moræneler.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er kun naturligt afgrænset ved kysten og mod Vemmernæs.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af skov.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☒ opløst og nybebygget

Omkring 60% af gårdene er flyttet ud. Kun en enkelt af gårdtomterne er frilagte (matr.nr. 11). Vejforløbet er bevaret, men udbygget med mindre veje. Byen er i øvrigt blevet bebygget med en del nye huse.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del u-hegn bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Større skovareal bevaret mod øst.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 610 ha, heraf opdyrket 1688: 36%

1

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	115	138	126	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	25	25	24	25	21	21	20
Huse:		6	9		14		
Huse m/ jord:				1		24	25
Huse u/ jord:				8		1	10
I alt:	25	31	33	34	35	46	55

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
52 1664	11	12		5,0
60 1688	9	14	2	5,5
76 1844	4	17		5,3
85 1903	3	17		5,5

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	132	211	228
Børn:	67	73	92
I alt:	199	284	320

1. Incl. Vemmernæs.

* excl. en mølle

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			1				23	9
1844	1						20	25
1903		3					20	32

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 610 ha store ejerlav (incl. Vemmenæs) var i 1688 opdyrket 36%. På grund af et kompliceret dyrkningsfællesskab i sognet fastlagdes grænserne først ved udskiftningen og opdykningsprocenten må derfor tages med forbehold. Byen havde trevangsbrug og takseredes i 1684 til 138 tdr.htk. mod 126 tdr. i 1844. I 1577 nævnes det, at præstegården har 6 skovsparter, foruden Vemmenæs, der i 1664 takseredes til 400 svins olden (hele sognet).

På Vemmenæs var allerede i middelalderen færgested til Langeland og senere udparcelleredes en husmandskoloni på næsset. Landsbyen Stjovl synes udparcelleret af Bjerreby.

Bjerreby stjerneudskiftedes i 1799 og siden er 12 gårde flyttet ud.

Hele byen (på nær præstegården) lå i senmiddelalderen under bispelenet Kærstrup, der ved reformationen inddroges under kronen og senere blev til adelsgodset Valdemarslot.

Under Kærstrup lå i 1537 16 selvejergårde og 7 fæstegårde i Bjerreby. Af de sidste havde 3 tidligere tilhørt rigshofmester Poul Laxmand. Da kronen i 1573 afhændede Kærstrup medfulgte bl.a. de 23 gårde i Bjerreby. Efter en godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot. Den bestod i 1767 af 21 gårde og 14 huse samt 1 vejrmølle, medens der på Vemmenæs var færgegården og 34 huse. Endnu i 1903 lå byen stortset samlet under Valdemarslot (stamhuset Tåsinge).

Antallet af gårde var i 1500-1600-tallet 25, men falder inden 1767 til 21 og stabiliserer sig herefter på dette niveau. Hus- og befolkningstallet voksede i det 19. årh. i moderat omfang som følge af den sene overgang til selveje.

Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Byen havde i 1700-tallet et delvist egaliseret præg. Der var således i 1767 7 gårde a 5-7-2-1 tdr.htk., men byen synes aldrig at være blevet egaliseret i sin helhed.

Kirken er nybygget i 1905-06.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bjerreby

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den store kirke-adelby af vikingetidsnavnetypen -by er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er vejklungeby. Af det oprindelige ejerlav er udparcelleret Vemmenæs færgeby og landsbyen Stjøvl.

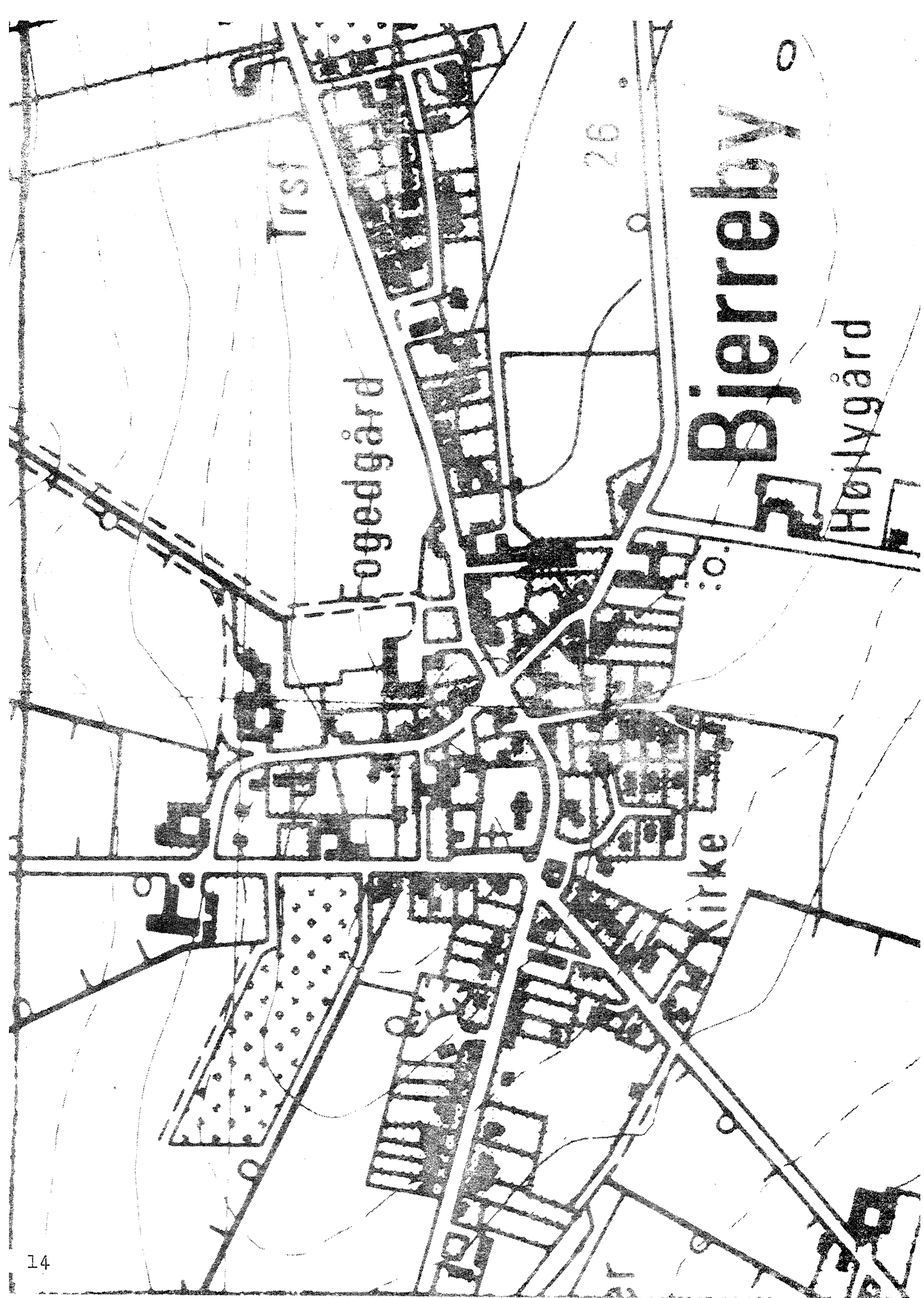
2) Udviklingstype.

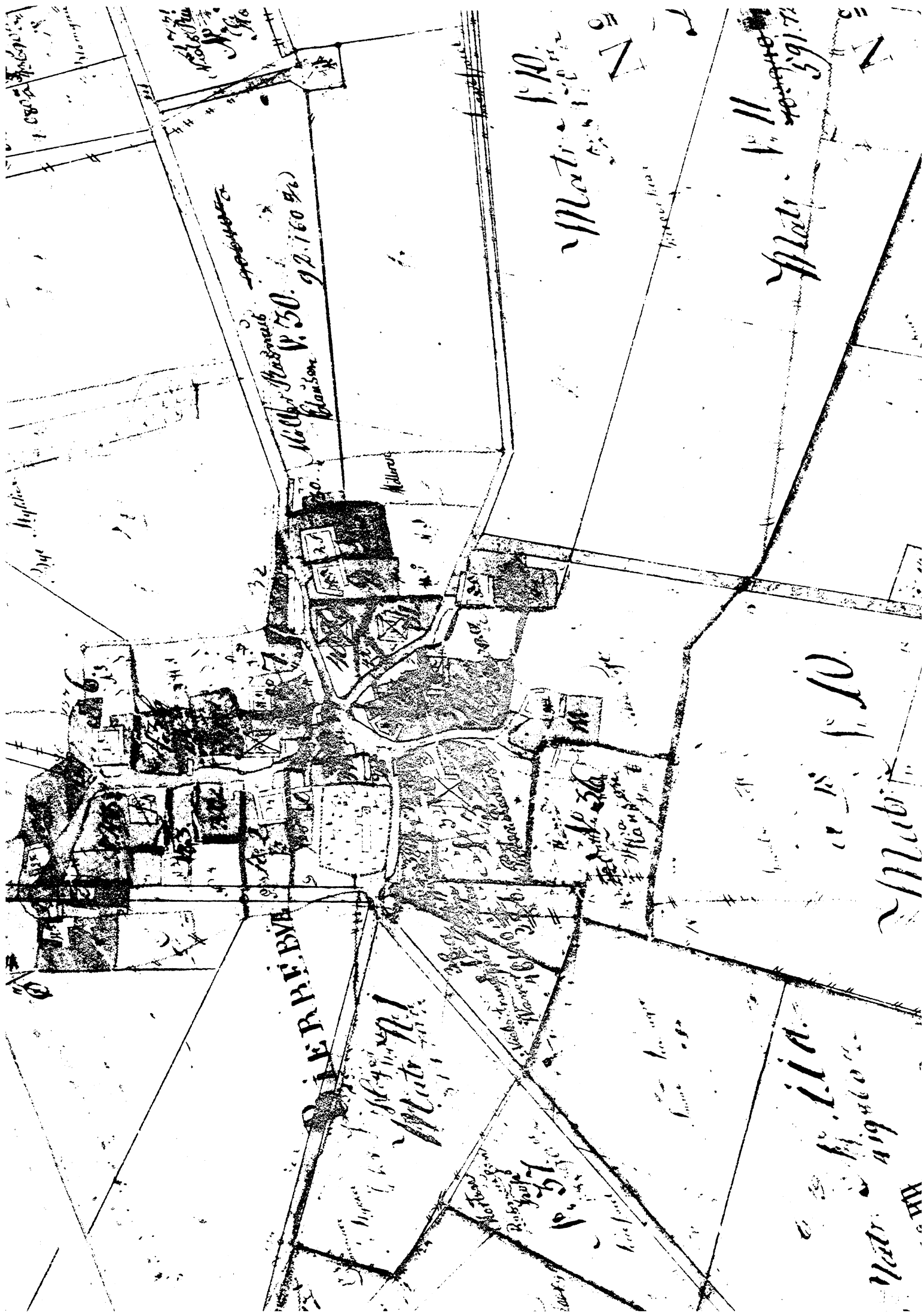
Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejergårde under bispe/kron-lenet Kærstrup. Efter overgangen til adelsgods (Valdemarslot) lå byen fortsat samlet under godset endnu i 1903. Som følge af den sene overgang til selveje blev der kun tale om moderat ekspansion i det 19. årh.

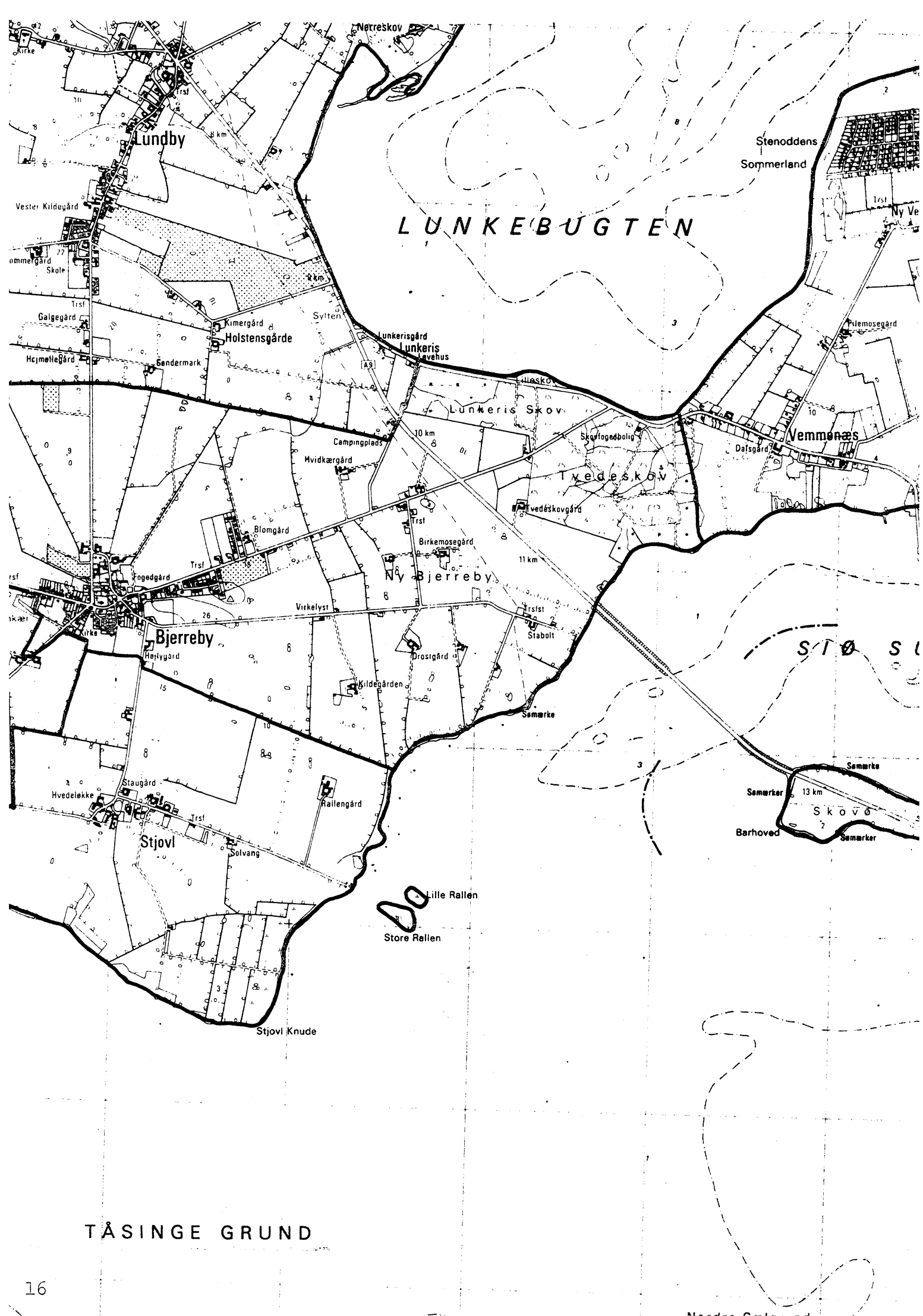
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig forholdsvis typeren anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

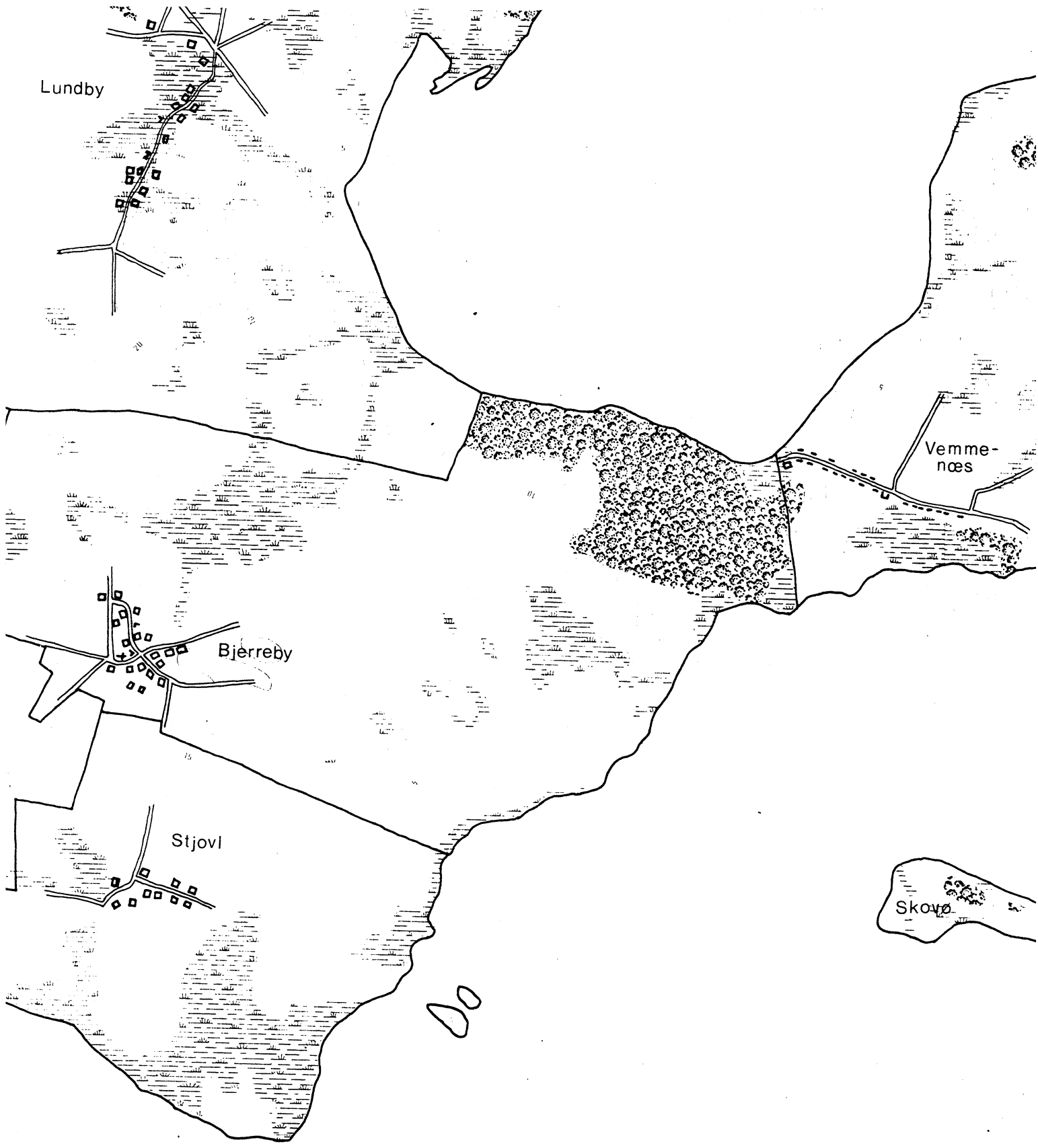
1. Bytomten er opløst og nybebygget.
2. Kulturlandskabet har bevaret et større skovareal samt en del hegn.
3. Særlige relikter: kirke (fra 1905).
4. Arkæologiske interesser: 1 frilagt gårdtomt.

TÅSINGE GRUND

BREGNINGE

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Navn: Bregninge	Navnetype: -inge.
--------------------	----------------------

Bemærkninger:

Bregninge er nævnt første gang 1375 i formen Bregning. Navnet er en afledning på -inge (fra et indbyggernavn på -ingar) af plantenavnet bregne.

Anlægstype: Adelby m. kirke.	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
---------------------------------	---

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

I Bregninge sogn fødtes 1780 præsten H.C. Monrad.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger langs den nord-syd-gående bygade. Husene ligger især koncentreret omkring præstegården. Kirken ligger isoleret fra den øvrige bebyggelse nordøst for denne. Møllen ligger nord for kirken.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1787 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 3 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3 Dyrkningsfællesskab med Bjernemark og Knudsbølle.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G Sydfyn og øer. Israndsbakker mod NØ. Tunneldale mod NØ.
Terrænskrænter langs kysten og den sydlige ejerlavsgrænse.

jordbund: Moræneler og smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Ikke naturlig afgrænset.

- ☒ overvejende ager.
☐ overvejende med større indhold af
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☒ opløst og nybebygget

Omkring 60% af gårdene er flyttet ud. Der er blevet bygget mange nye huse i byen. Vejforløbet er bevaret, men reguleret meget. Bygaden er en del af hovedvej A 9.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Ejerlavet er præget af en del "landevejsbyggeri".

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bregninge

STATISTIK

Areal: 144 ha, heraf opdyrket 1688: 80%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	28	40	25				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	7	2	6	6	5	5	6
Huse:			1		7		
Huse m/ jord:						6	7
Huse u/ jord:						3	8
I alt:	7	2	7	6	12	14	21
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit
67 1664	4		1		1		4,7
100 1688			6				6,7
60 1844	2		3				4,5
100 1903	6						2,2
Folketal:							
	1787		1845		1901		
Voksne:	55		73		74		
Børn:	32		44		23		
I alt:	87		117		97		

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bregninge

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					1	1	5	
1844	1				4	9		
1903					6	15		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 144 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 80%. Bregninge havde imidlertid integreret dyrkningsfællesskab med udflytterbyerne Knudsbølle og Bjernemark, hvorfor ejerlavsgrensene først fastlagdes ved udskiftningen. Opdykningsprocenten må derfor tages med forbehold. Byen havde trevangsbrug og takseredes i 1684 højt på grund af den intensive opdykning til 40 tdr.htk. mod 25 tdr. i 1844. Byens jorder var ret dårlige og i 1572 hedder det, at præstegården kun havde boghvedejord og sandjord. Den kom da også til at ligge øde 100 år frem, og i 1668 var der bygget 2 små gadehuse på dens plads. Af det oprindelige ejerlav er udparcelleret udflytterbyerne Bjernemark og Knudsbølle samt hovedgården Kærstrup, der senere flyttedes og skiftede navn til Valdemarslot. I 1572 havde præstegården andel i Bregninge Skov og i Byskov. Den sidste synes senere forsvundet.

Bregninge blokudskiftedes i 1787 og siden er 3 gårde udflyttet.

Under bispelenet Kærstrup hørte i senmiddelalderen 4 fæstegårde (heraf 1 ugedagsmand) og 1 kirkegård i Bregninge. Ved reformationen overtog kronen godset, men da kronen atter afhændede det i 1573 fulgte med Kærstrup kun 2 gårde og 1 jord i Bregninge. Endnu i 1610 optræder 2 af byens gårde da også som skattepligtige og har altså følgelig ikke tilhørt den indensogns hovedgård. Efter en kortvarig godsopløsningsperiode og konfiskation af godset i 1663 samledes byen atter (bortset fra præstegården) under Valdemarslot, der i 1767 havde 4 egaliserede gårde a 6-0-1-1 tdr.htk., 6 huse og 2 vejrmøller. Endnu i 1903 lå byen samlet under Valdemarslot.

Antallet af gårde i byen daler fra 7 i 1572 til 5 i 1774, delvis i forbindelse med en egalisering. På grund af den manglende overgang til selveje er hus- og befolkningstallets vækst i det 19. årh. ret besked.

Byens gårde var i 1684 forholdsvis store. Byen egaliseredes rimeligvis mellem 1664 og 1684, og egaliseredes i så fald endnu én gang inden 1767.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den lille kirke-adelby af før-vikingetids navneendelsen -inge er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejby-type. Af det oprindelige ejerlav er udparcelleret udflytterbebyggelserne Knudsbølle og Bjernemark, der begge havde integreret dyrkningsfællesskab med moderbyen samt Kærstrup, der fra senmiddelalderen var øens betydeligste hovedgård.

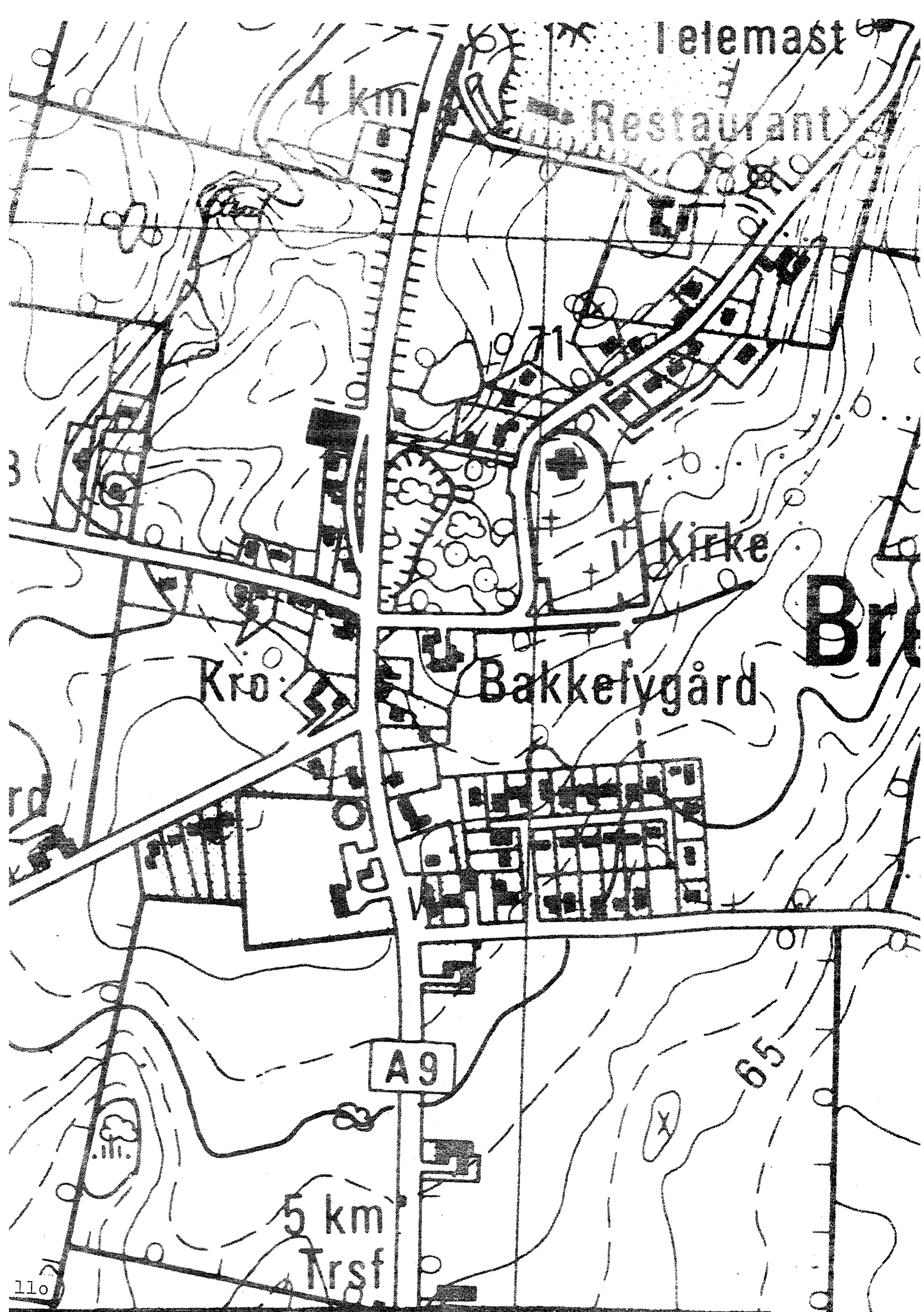
2) Udviklingstype.

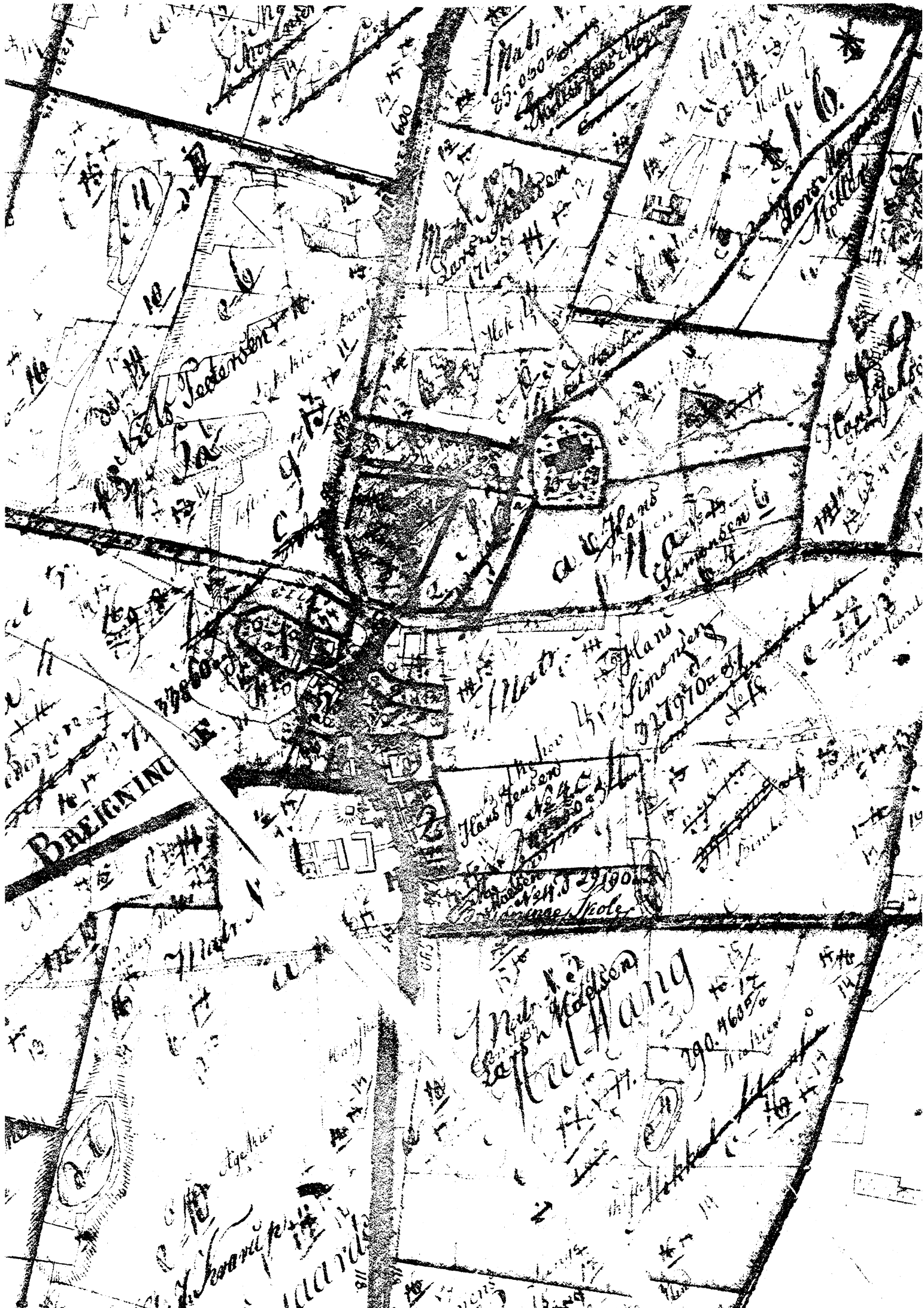
Byen var allerede i senmiddelalder (stort set) samlet under Kærstrup (senere Valdemarslot) og forblev herunder endnu frem til 1903. Byen egaliseredes 1-2 gange, men udviklede sig i øvrigt ret trægt. Den manglende overgang til selveje betød moderat ekspansion i det 19. årh.

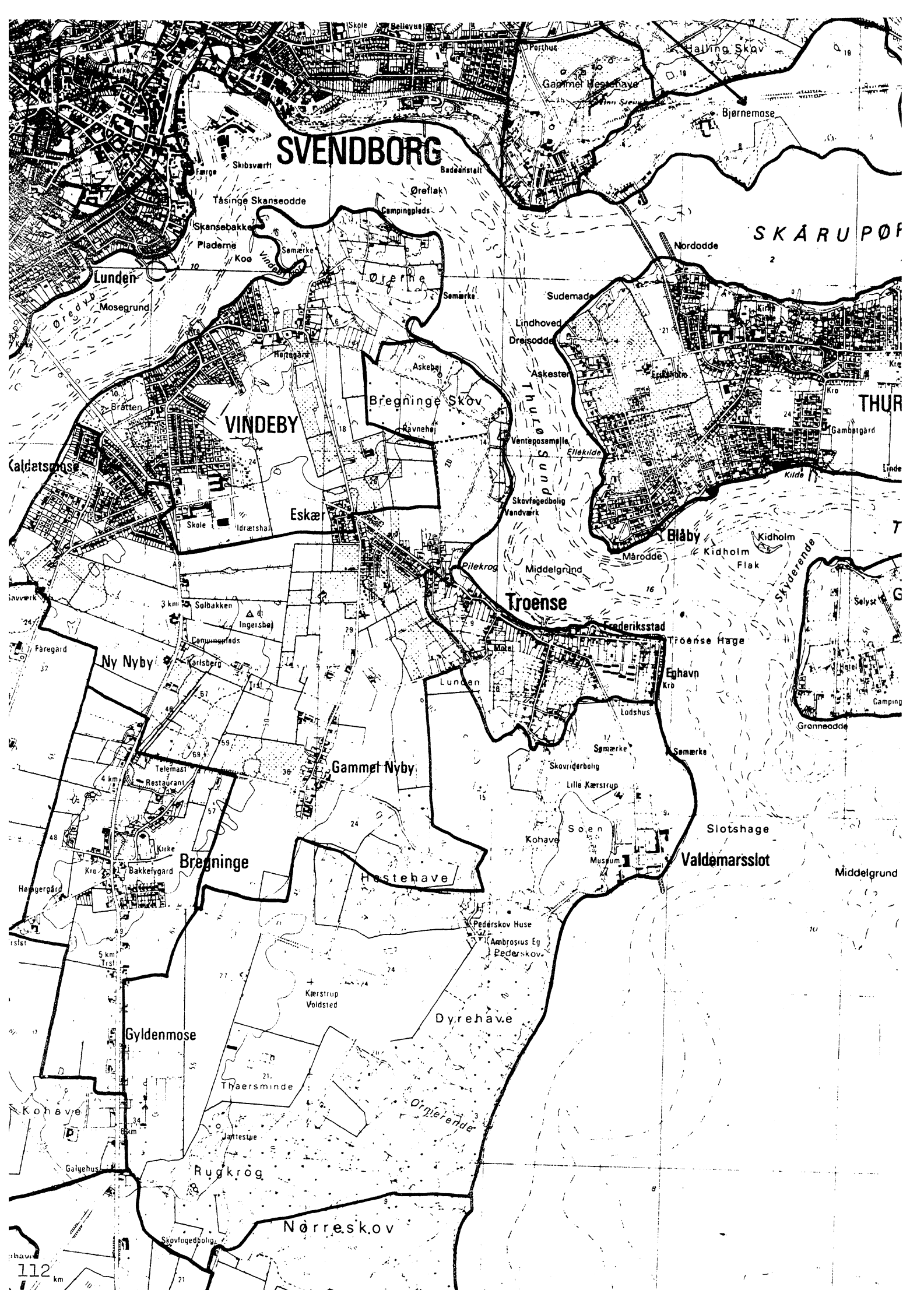
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

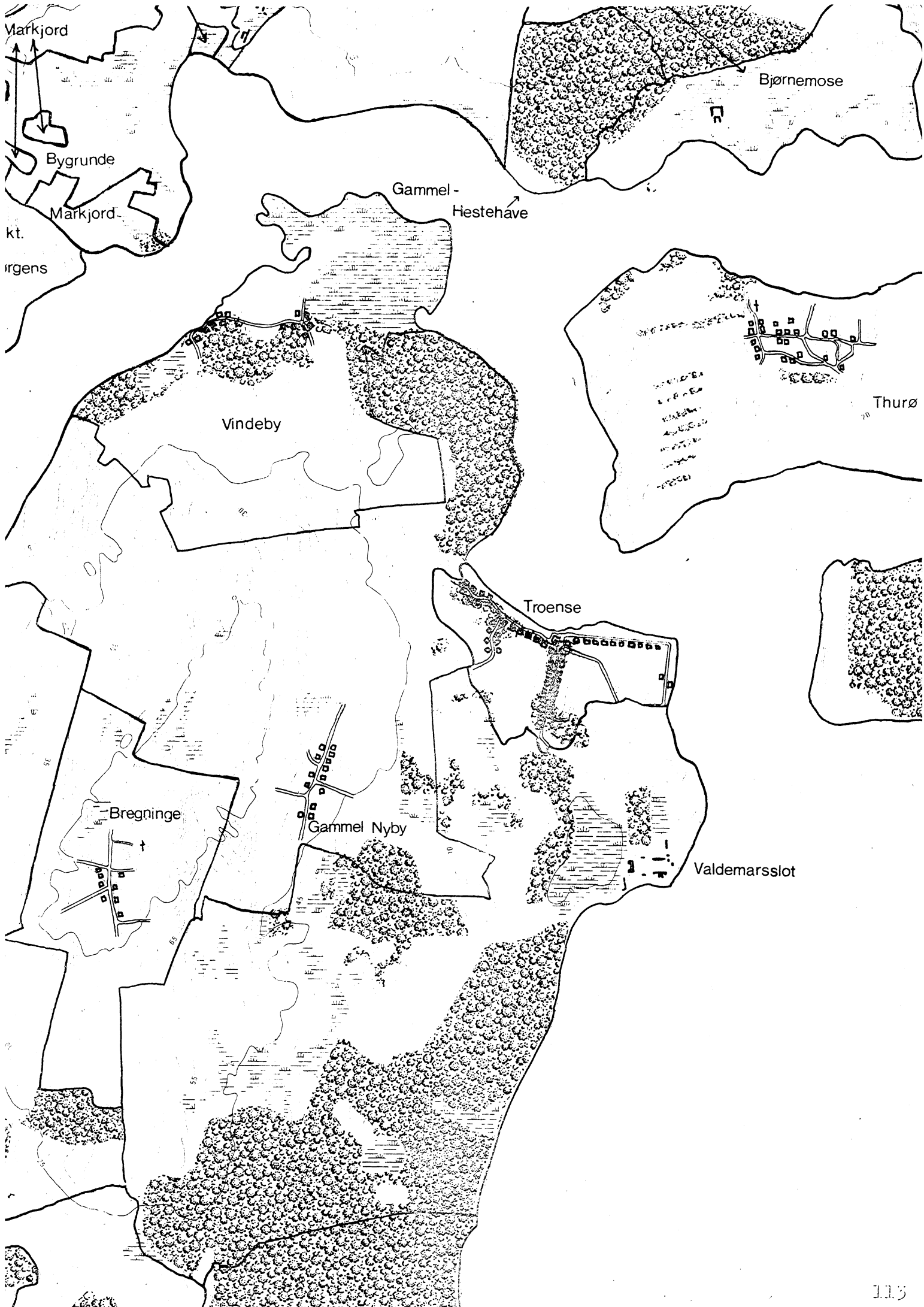
Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er opløst og nybebygget.
- 2) Kulturlandskabet har kun bevaret enkelte hegn.
- 3) Særlige relikter: kirke.
- 4) Arkæologiske interesser: 1 enkelt frilagt gårdtomt.

DREJØ

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

Navn: Drejø	Navnetype: -ø.
----------------	-------------------

Bemærkninger:

Drejø er nævnt første gang i det 13. årh. i formen Østrædraghø. Forleddet er navneordet, glda. dragh, som betyder smal landtange, der forbinder to landområder, her om Drejet, der forbinder den østlige med den vestlige del. Efterleddet er ø. Tilføjelsen Østræ i kilden tjener til at adskille øen fra Wæstræ draghø. nu Avernakø.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
-----------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Drejø hørte ind under Ærøskøbing menighed indtil 1535, da øen fik sin egen kirke og præst. Midt i Drejø by står en sten med alle de gamle gårdes bomærker indhugget. Den blev rejst efter en brand i 1942, hvor 11 gårde og 7 huse blev ødelagt. På øens vestlige side findes rester af skanser fra Englandskrigene.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Forteklyngeby.

Gårdene ligger meget tæt og er ofte bygget sammen. Midt i byen er der en rektangulær forte. Husene ligger spredt mellem gårdene, hovedsagelig i udkanten af byen. Kirken ligger uden for byen mod syd.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1832 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 17 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 2-vangsbrug rotation: 2/2
 vangeantal: 2+1 mindre vange.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Kuppelbakke på den vestlige del af øen. Naturskabt marint formand ved dele af kysten.

jordbund: Overvejende moræneler. Ferskvandstørv, -sand og -grus ved kysten.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet udgøres af Drejø ø.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Drejø

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 70% af gårdene er flyttet ud. Det særprægede vejforløb er bevaret, men reguleret en smule mod nord. Stjerneudskiftningshegnene er kun bevaret enkelte steder omkring bykernen. Der er bygget enkelte nye huse i byen og øst for denne.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

De fleste udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☒ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Større engareal "Søndersø" bevaret.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

STATISTIK

Areal: 412 ha, heraf opdyrket 1688: 44%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	47	43	65				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	13	13	22	25	26	27	27
Huse:					15		
Huse m/ jord:				2		24	35
Huse u/ jord:						7	24
I alt:	13	13	22	27	41	58	86
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit
1664	21						2,2
100 1688	25						1,8
100 1844	27						2,1
100 1903	27						2,1
Folketal:							
	1787		1845		1901		
Voksne:	160		217		248		
Børn:	67		97		111		
I alt:	227		314		359		

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Drejø

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			22					
1844	1	1					26	30
1903	27	59						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 412 ha store ø var i 1688 opdyrket 44%. Byen havde 2 vange som dog omkring 1800 synes at være blevet drevet i årlig drift. Hertil kom et vænge "Skoven" vest for det smalle Drejet. Omkring 1730 blev det dog på grund af jordens ringhed opgivet at dyrke "Skoven" der i stedet udlagdes til græsning. Skovene på øen må oprindeligt have været betydelige, i 1200-tallet havde kronen hjorte, dådyr og heste på øen. Omkring 1800 var der ikke levnet skov på øen. I 1823 berømmes øen for sit intensive jordbrug bl.a. baseret på tanggødskning. Byen takseredes i 1688 til 43 tdr.htk. og i 1844 til 65 tdr. htk. Drejø hørte oprindeligt til Ærøskøbing sogn, men i 1535 opførte øens 13 gårdmænd en lille kirke. Endnu i 1572 var der ingen egentlig præstegård, men hver af de 13 gårde dyrkede 3 skp. land for præsten, der selv lagde sædekorn og gødning til. I 1664 var der en egentlig præstegård på øen.

Byen stjerneudskiftedes så sent som i 1832 og siden er 17 gårde udflyttet.

Øen og byen tilhørte allerede i 1200-tallet kronen. I 1667 afhændedes øen til Egeskov gods, der i 1766 skødede den til Hvedholm, der endnu ejede øen i 1844. Inden 1903 var overgangen til selveje fuldført.

Byen havde i 1500-tallet 13 gårde, hvorpå der imidlertid i 1572 var 16 brugere. I 1664 var man nået op på 22 gårde, hvoraf 4 kvarte og 17 ottendedelsgårde. Byen var egaliseret i 2 gårdklasser. I løbet af 1700-tallet nåede gårdtallet op på 26-27, og i 1787 var de 26 gårde egaliseret på 1-5-0-1¹⁰/₁₃ tdr.htk. Hertil kom 12 huse med jord. Hus- og befolkningsvæksten i det 19. årh. var af moderat omfang.

Som typisk for ø-landsbyer var gårdene meget små (med fiskeri som bierhverv). Byen var allerede egaliseret i 2 klasser i 1664 og den egaliseredes atter på ét hartkornsniveau inden 1787.

En brand i 1942 ødelagde 11 gårde og 7 huse og førte til en gennemgribende udflytning af byens gårde.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	----------------------	---------------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☒Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.**

1) Anlægstype.

Den store ø-landsby er centralplaceret i sit ejerlav og har agerori-entering. Byformen er en for småøerne typisk tætbygget forteklynge-by. Gårdene var meget små og har formentlig delvis søgt deres næring på havet. Der anvendtes i udstrakt grad tanggødskning.

2) Udviklingstype.

Øen har formentlig været skovdækket i 1200-tallet. Fra senmiddelalderen og frem i 1700-tallet ekspanderer bebyggelsen stærkt og skov-arealerne viger efterhånden. I 1535 fik Drejø egen kirke. Byen var fra 1200-tallet og frem i det 19. årh. til stadighed på en besidders hånd og byen egaliseredes mindst 2 gange og har i det hele et reguleret præg. Overgangen til selveje skete sent og ledsagedes af moderat ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en meget typeren ø-landsby type med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har bevaret de fleste udskiftningshegn og et større engareal.
3. Særlige relikter: kirke.
4. Arkæologiske interesser: enkelte frilagte gårdtomter.

Hvednømsgave

DREJØ

bo

rejo By

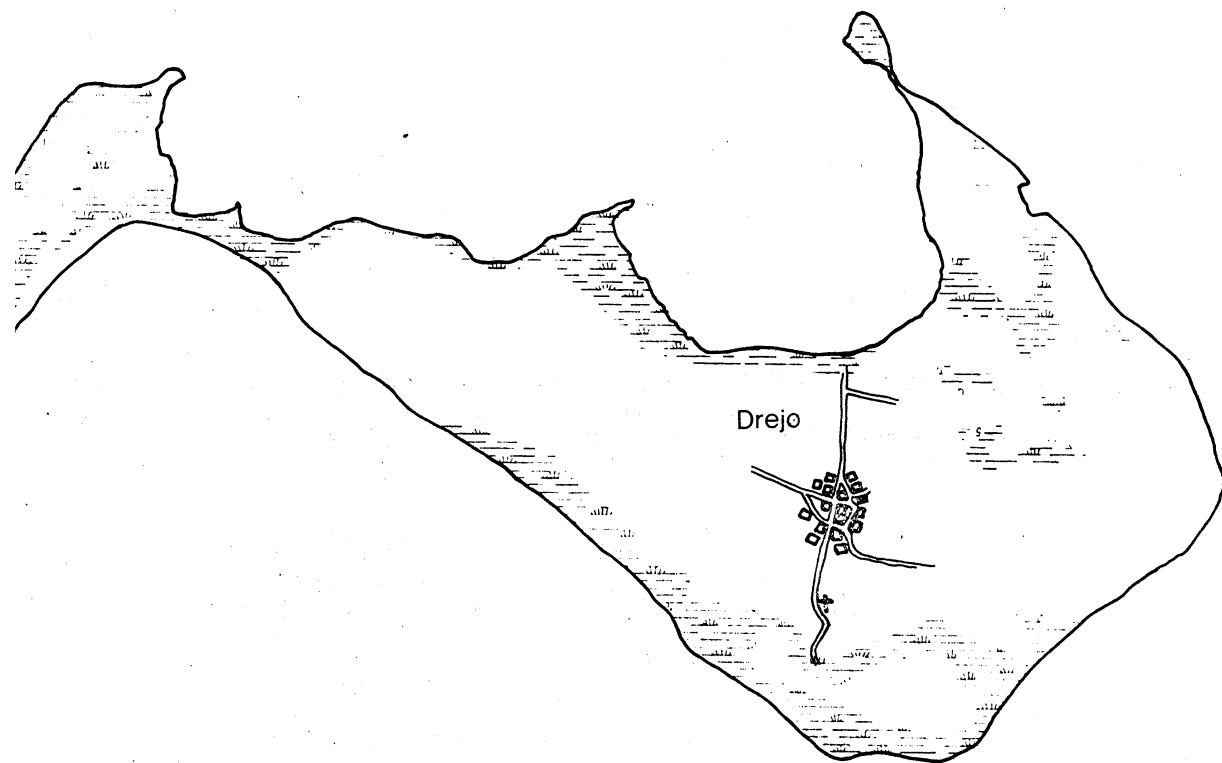
Trsf

8

0.2

Kirke

Skole B

EGENSE

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Egense
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Navn: Egense	Navnetype: -næs.
---------------------	-------------------------

Bemærkninger:

Egense er nævnt første gang 1374 i formen Eknæs. Forleddet er trænavnet, gl'da. ek, som betyder eg. Efterleddet er næs, gl'da. næs, som betegner en halvø, omgivet af vand på tre sider.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
---------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

I Egense sogn fødtes 1758 slotsgartner Peter Lindegaard, 1801 hippologen P.W. Balle, 1686 missionæren Einer Prip.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Egense

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slyngget vejby.

Gårdene ligger tæt op ad den nord-syd-gående bygade. En del af gårdene ligger meget tæt, især i den sydligedel af byen. Husene ligger ligeledes tæt op ad bygaden midt i byen. Kirken ligger isoleret fra selve byen nordøst for denne.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1806 figur: Blokudskiftning, enkelte gårde med stjerneudskiftning ved byen.

d. Udflytning

☒ ved udskiftningen 12 gårde.
☒ efter udskiftningen 2 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3+1 sås årligt. Vangelag med Øster Skerlinge.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Tunneldale ved kysten og midt i ejerlavet. Terrænskranter og gruslængdebakker mod vest.

jordbund: Moræneler med spredte forekomster af ferskvandstørv, -dynd, -ler og smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturligt afgrænset mod Skovsbo, Lehn-skov og Hvidkilde.

☒ overvejende ager.
☐ overvejende med større indhold af
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Egense
----------	------------------	-----------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 60% af gårdene er flyttet ud. Der er kun bygget meget få nye huse i selve byen, hvorfor der også er hele 9 gårdtomter frilagt. Vejforløbet og de fleste udskiftningshegn, der går op til byen er bevaret. Der er bygget en del huse i den sydlige del af byen, men de fleste af disse ligger et stykke fra bygaden.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

De fleste udskiftningshegn bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☒ størsteparten opdyrket

Der er opstået en del bebyggelse ved kysten.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Egense
----------	------------------	-----------------------	-----------------

STATISTIK

Areal: 679 ha, heraf opdyrket 1688: 57%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	251	144	130	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	23	1	23	27	27	24	29
Huse:			11		20		
Huse m/ jord:				2		24	52
Huse u/ jord:				12		1	19
I alt:	23	1	34	41	47	49	100

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
41 1664		7	15	11,4
41 1688	13	9	5	5,3
100 1844	1	23		4,8
69 1903	18	11		3,7

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	193	306	399
Børn:	109	157	180
I alt:	302	463	579

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Egense
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664 1)			1		22	11	4	
1844	1	4			23	21		
1903	29	61				10		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 679 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 57%. Byen havde da trevangsbrug og takseredes på grund af den intensive udnyttelse ret højt til 144 tdr. i 1684 mod 130 tdr. i 1844. I forhold hertil er landgildehartkornet fra 1664 ret højt, således som det ofte er tilfældet i kyst-ejerlav. Egenses placering i det inderste hjørne af ejerlavet er ligeledes typisk for kystzonen. Endnu i 1664 synes der at have været noget skov tilbage, og byen takseredes da for 30 svins olden, men omkring 1800 var kystskoven stort set forsvundet. I 1690 hedder det, at avlen mest består af havre på grund af jordens dårlige kvalitet.

Til gengæld var der gode eng- og overdrevsressourcer. Af det oprindelige ejerlav er udparcelleret torpen Skovsbo, samt hovedgårdene Lehnkov (nævnt fra 1412), Søbo (nævnt fra 1423 i 1600-tallet lagt under Hvidkilde) og Hvidkilde (nævnt fra 1374). Inden 1565 blev der yderligere lagt jord fra Egense under Hvidkilde og inden 1725 blev en gård med 7 tdr.htk. lagt under Hvidkilde. Hvidkilde var i 1644 på 127 tdr.htk, medens Lehnkov var på 36 tdr.htk. Fra 1727 har Lehnkov hørt under Hvidkilde. En landsby Banketofte omtales fra 1394. Den var i 1572 på 4 gårde. I 1664 opregnes de 4 (egaliserede) gårde imidlertid som ødebrug unger Egensegårde og landsbyen nævnes ikke siden, hvorimod gårdtallet i Egense stiger med 4. Muligvis er der blot tale om en ændret navneskik. Banketofte kan være identisk med den isolerede sydlige gårdgruppe i Egense by.

Egense blokudskiftedes i 1806 og siden er 14 gårde flyttet ud.

Under kronlenet Nyborg hørte i 1563 3 selvejergårde i Egense, en fjerde (fæste-) gård erhvervedes i 1581, men i 1584 afhændedes de 4 gårde til Lehnkov. Kronen havde herefter kun 1 præstegård, medens Lehnkov i 1664 havde 16 gårde og 11 huse og Hvidkilde 6 gårde (heraf 3 i Banketofte). Efter de to godsers sammenlægning besad Hvidkilde i 1781 21 egaliserede gårde og 17 huse. Endnu i 1844 holdes byen samlet under baroniet Lehn, men i 1903 var overgangen til selveje afsluttet for gårdenes vedkommende.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
----------	---------	----------	-------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664								
1844								
1903								

Udviklingsbeskrivelse:

Antallet af gårde var fra 1500-1700-tallet uforandret 27 (under hensyntagen til de 4 Banketoftegårde) og på grund af den sene overgang til selveje fastholdes gårdtallet stort set i det 19. årh. Hus- og befolkningstallets ekspansion i det 19. årh. ligger ligeledes i underkanten af det normale.

Byens gårde var i 1684 forholdsvis små, som det er typisk for kystzonen. Byen egaliseredes inden 1781 og fastholdt sin egaliserede struktur endnu i 1844.

1) Incl. 4 gårde i Banketofte, der regnes under Egense By.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Egense
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den store kirke-adelby er - som typisk for kystejlerlav - placeret i det inderste hjørne af sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejby-type. En sydlige gårdgruppe har muligvis tidligere båret det selvstændige bynavn Banke-tofte. Af det oprindelige ejerlav er udparcelleret udflytterbyen Skovsbo, samt flere hovedgårde. Særligt Hvidkilde har gjort gentagne indhug i ejerlavet. Byens gårde var - som typisk for kystejlerlav - forholdsvis små. Kystskoven var omkring 1800 stort set forsvunden.

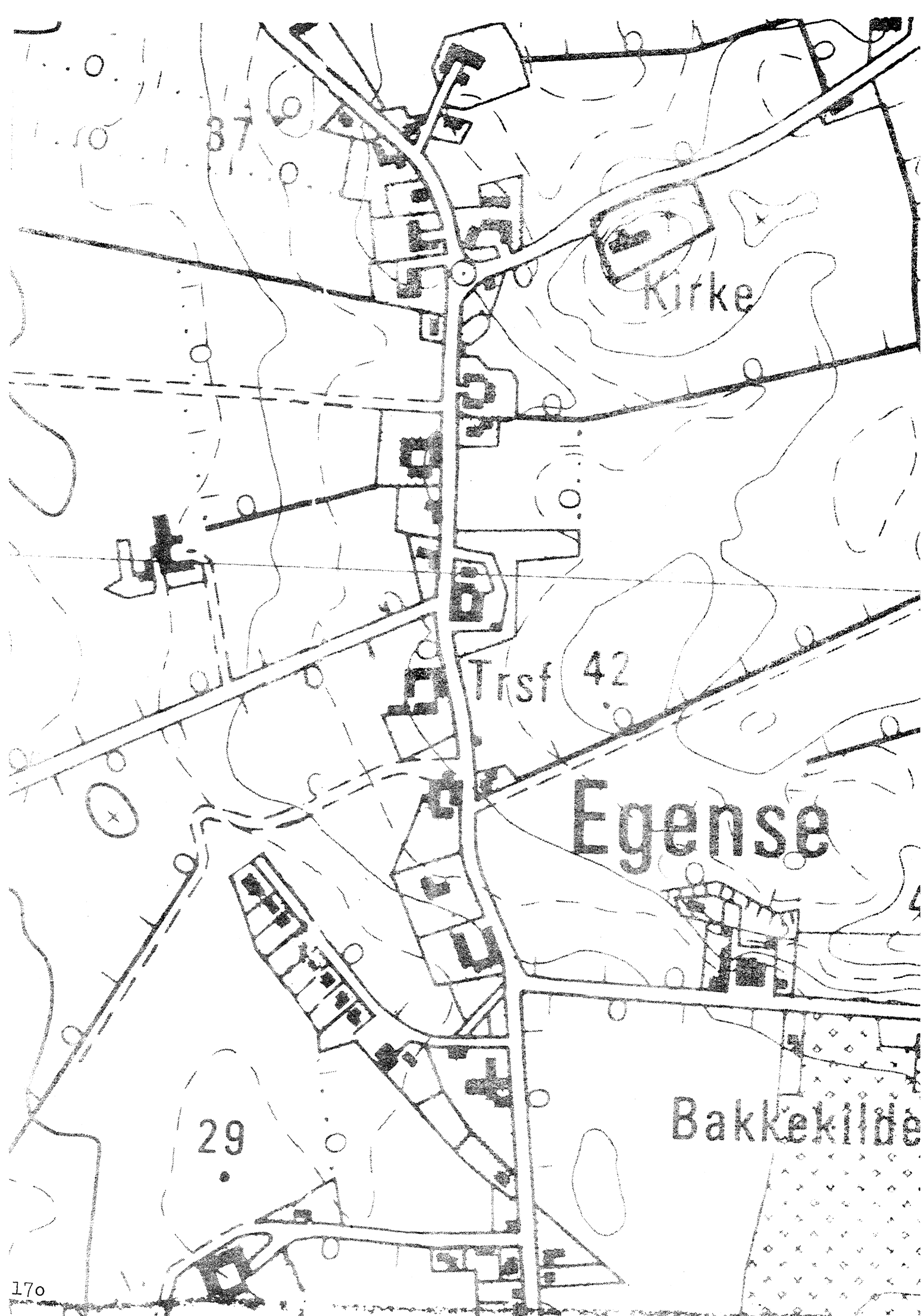
2) Udviklingstype.

Byen domineredes allerede i 1500-tallet af de indensogns hovedgårde Lehnkov og Hvidkilde, der i 1700-tallet samledes under baroniet Lehn. Byen egaliseredes inden 1781. En sen overgang til selveje fulgtes af moderat ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har bevaret de fleste udskiftningshegn, men der er opstået en del bebyggelse ved kysten.
3. Særlige relikter: kirke.
4. Arkæologiske interesser: 9 frilagte gårdtomter.

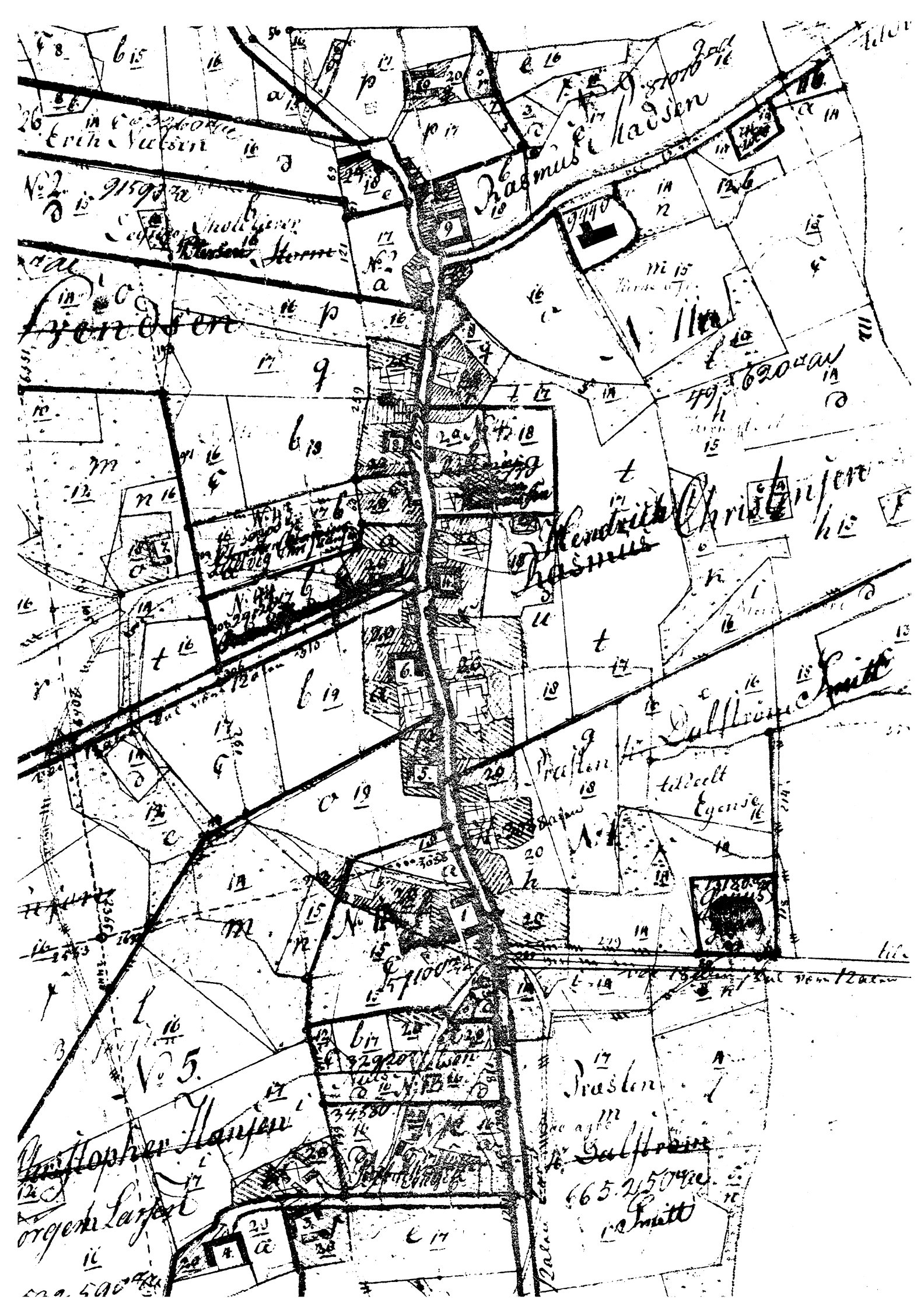
Kirke

Trsf 42

Egense

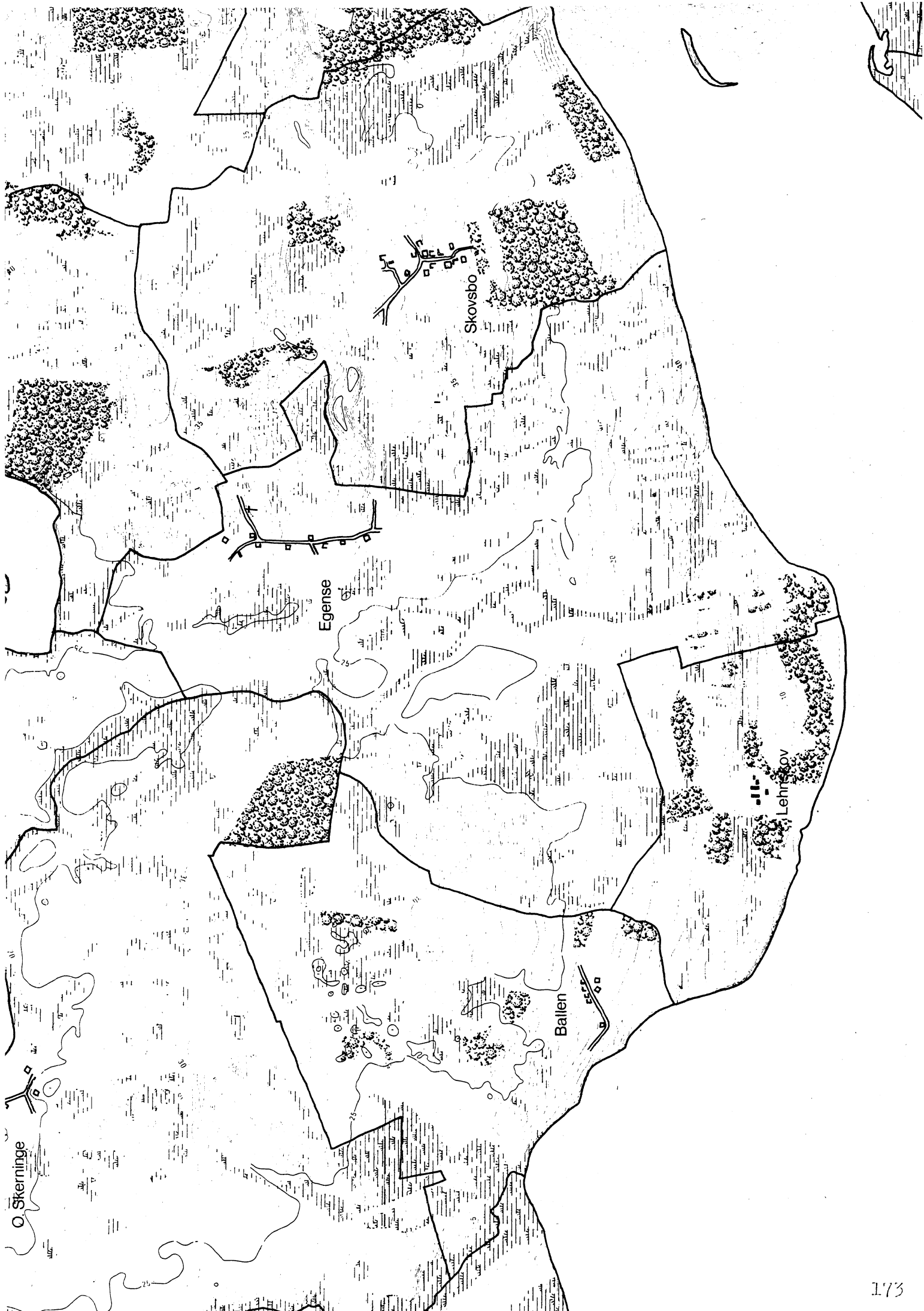
Bakkekilde

29

Handwritten signature or mark in the top right corner.

GESINGE

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Navn: Gesinge	Navnetype: -inge.
------------------	----------------------

Bemærkninger:

Gesinge er nævnt første gang 1454 i formen Gessingh. Navnet er en afledning på et oprindeligt indbyggernavn på -ingar af fulgenavnet glða. gas, som betyder gås.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
-----------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

De mange gårde ligger forholdsvis tæt langs den øst-sydvest gående bygade. Der er 4 dobbeltgårde i byen. Husene ligger spredt mellem gårdene. Bygaden har to fortelignende udvidelser.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby	☒ agerorientering	☐ skovorientering	☐ åorientering
☒ randby	☐ engorientering	☐ kystorientering	

c. Udskiftning

år: 1799 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 7 gårde.
☒ efter udskiftningen 3 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3 Dyrkningsfællesskab med Hellev og Søby.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G Sydfyn og øer. Tunneldal i den nordvestlige del og natur-skabt marint forland.

jordbund: Overvejende moræneler.

naturlig afgrænsning:

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

60% af gårdene er flyttet ud. De udflyttede gårdes tomter er blevet bebygget med huse på nær tre. Bortset fra de nyere huse på de gamle gårdtomter er der kun nybygget ganske få huse i byen. Vejforløbet er bevaret, men gadeudvidelserne er væk.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Ejerlavet er præget af de mange spredt liggende udflyttergårde.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bjerreby

STATISTIK

Areal: 630 ha, heraf opdyrket 1688: 61%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	96	155	136	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	20	20	18	20	21	21	26
Huse:		6	4		13		
Huse m/ jord:						15	20
Huse u/ jord:				4		5	9
I alt:	20	26	22	24	34	41	55

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
61	1664	6	11	1	5,3
80	1688		15	5	7,8
67	1844	3	16	2	6,2
50	1903	9	16	1	5,5

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	117	166	185
Børn:	60	73	59
I alt:	177	239	244

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							18	4
1844							21	20
1903							26	29

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 630 ha store ejerlav var i 1684 opdyrket 61%. På grund af et kompliceret dyrkningsfællesskab med Helleb og Søby fastlagdes ejerlavsgrænsens imidlertid først ved udskiftningen og opdyrkningsprocenten må derfor tages med forbehold. Byen havde trevangsbrug og takseredes i 1684 ret høj til 155 tdr.htk. på grund af den intensive udnyttelse. I 1844 nedsattes takseringen til 136 tdr.htk.

Gesinge stjerneudskiftedes i 1799 og siden er 13 gårde udflyttet.

Byen (på nær et bol, der tilhørte Ringe præsten i 1490) lå i senmiddelalderen under bispelenet Kærstrup, der ved reformationen inddroges under kronen og senere blev til adelsgodset Valdemarslot (stamhuset Tåsinge). Under Kærstrup lå i 1537 9 selvejergårde og 8 fæstegårde. Da kronen afhændede Kærstrup i 1573 medfulgte bl.a. 18 gårde i Gesinge. Efter en godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot. Den bestod i 1767 af 21 gårde og 12 huse. De 14 af gårdene havde et htk. på 5-6 tdr. Endnu i 1903 lå byen samlet under stamhuset.

Antallet af gårde lå i 1500-1600-tallet omkring 20 og steg til 26 i 1903. På grund af den manglende overgang til selveje er hus- og befolkningseksansionen i det 19. årh. beskeden.

Gårdene var i 1684 forholdsvis store og bebyggelsen havde et egaliseret præg omend den aldrig synes egaliseret i sin helhed.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☒Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den store adelby af før-vikingetids navnetypen -inge er randplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er slynget vejby. Byen havde integreret fællesskab med Hellev og Søby og ejerlavsgrensene fastlagdes først endeligt ved udskiftningen.

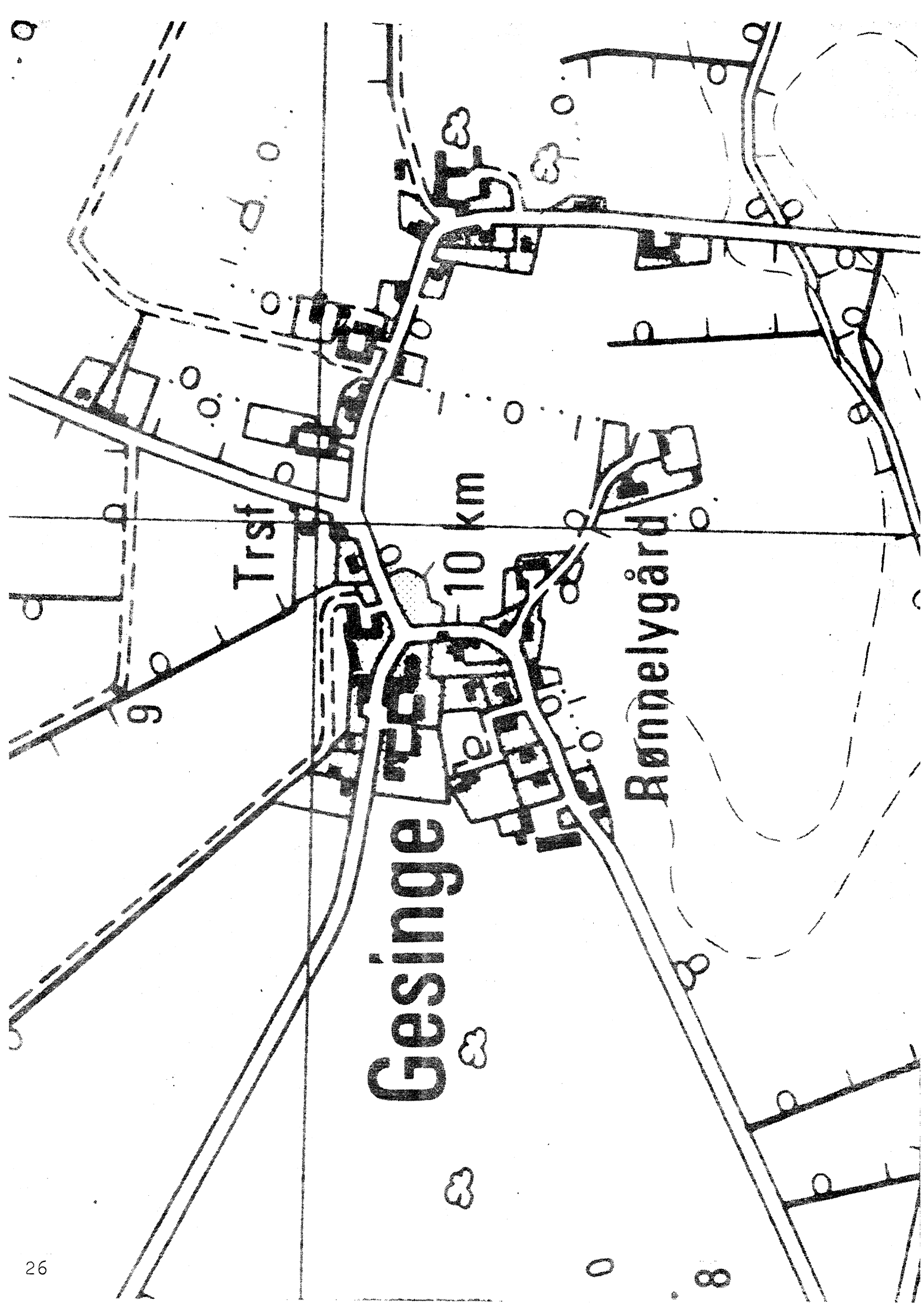
2) Udviklingstype.

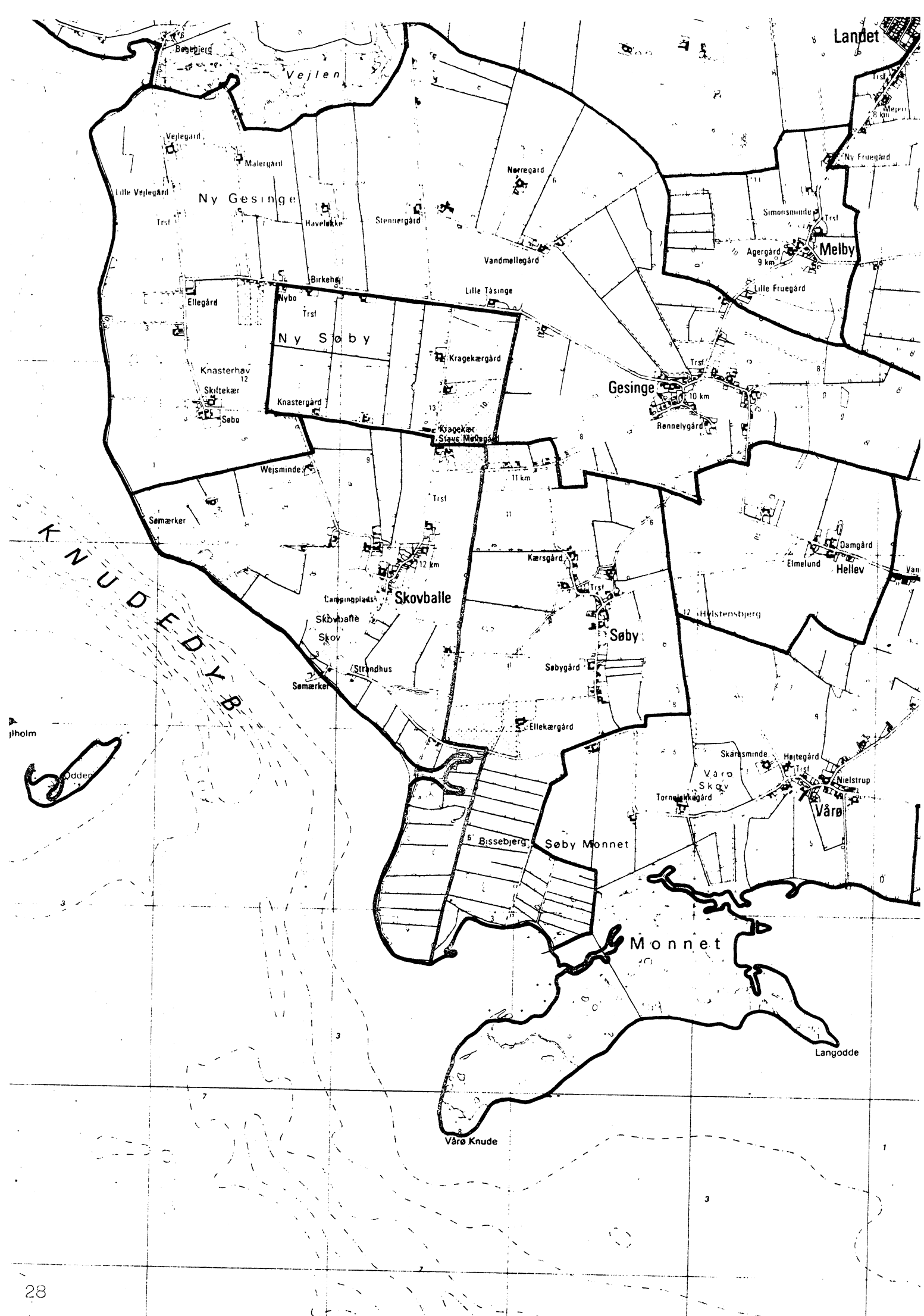
Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejergårde under bispe/kron-lenet Kærstrup. Efter overgangen til adelsgods (Valdemarslot) lå byen fortsat samlet under godset endnu i 1903. Som følge af den sene overgang til selveje blev der kun tale om moderat ekspansion i det 19. årh.

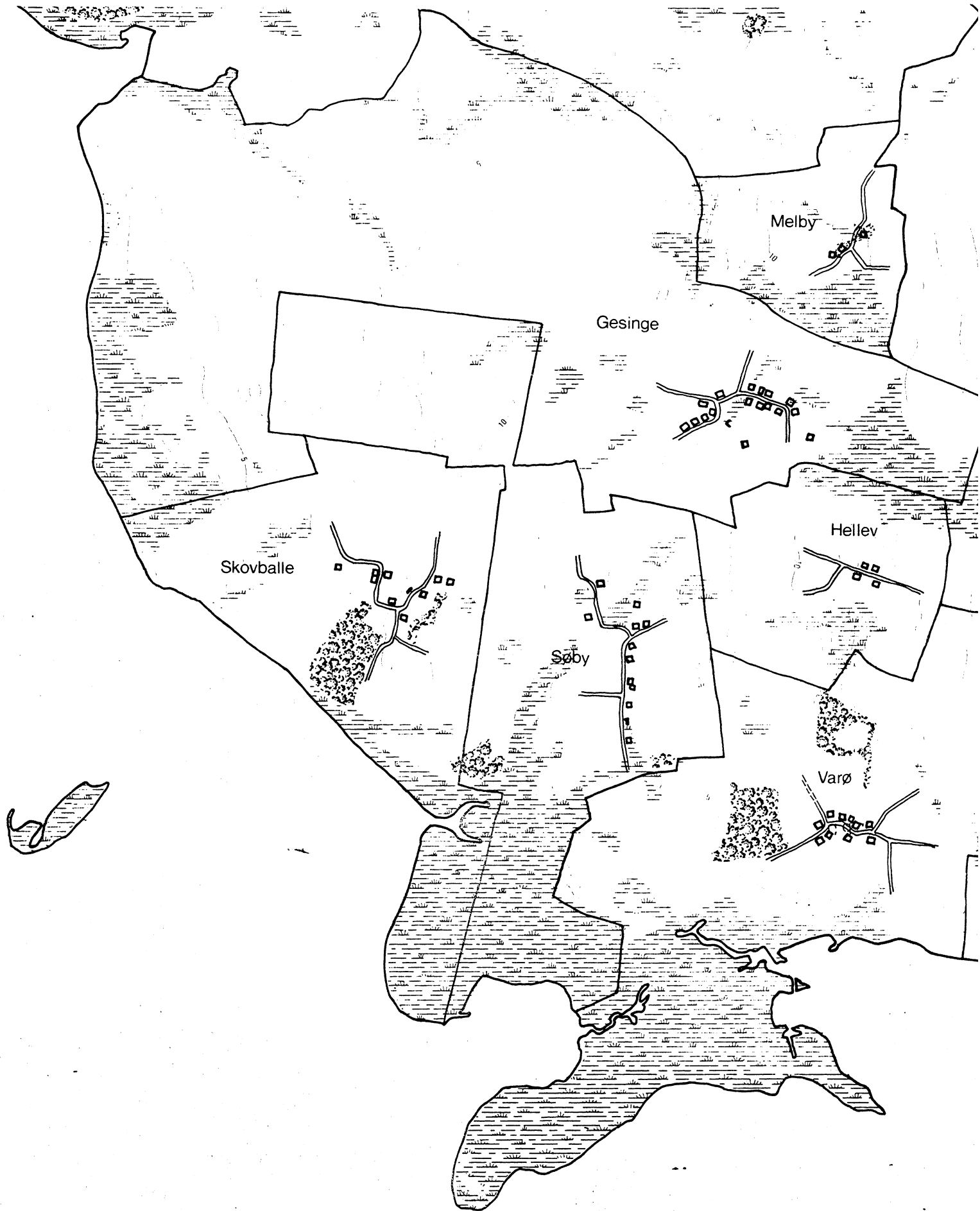
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig forholdsvis typeren anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har kun bevaret få hegn.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: 3 frilagte gårdtomter.

HELDAGER

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Tved
-----------------	-----------------------------	----------------------------------	--------------------------

Navn: Heldager	Navnetype: -ager.
------------------------------	---------------------------------

Bemærkninger:

Heldager er nævnt første gang 1314 i formen Haldagger. Forleddet er navneordet, glda. hall, som betyder "bakke". Efterleddet er ager, glda. akær, som betyder "dyrket jord i almindelighed".

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
----------------------------------	--

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Tved
----------	------------------	-----------------------	---------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Kortet er først tegnet efter, at byen er blevet udskiftet, hvorfor bestemmelsen at bytypen bliver en del usikker. De to gårde, der ligger i byen sammen med husene ligger langs den øst-vest gående bygade.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1779 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 5 gårde.
☒ efter udskiftningen 1 gård.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
 vangeantal: 3+1 sås årligt.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn. En del israndsbakker og en tunneldal.

jordbund: Moræneler med større forekomster af ferskvandstørv.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturligt afgrænset mod Heldagergård og Tved.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af skov.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Tved
----------	------------------	-----------------------	---------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 90% af gårdene er flyttet ud. Bygaden er bevaret, men den må tidligere have haft en "fortsættelse", som allerede er blevet sløjfet kort efter udskiftningen. Byen er faktisk rykket mod syd, hvor der ligger en del gårde langs vejen. Der er kun bygget enkelte nye huse i byen.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Skovarealet "Fårehave" bevaret.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Tved
-----------------	-------------------------	------------------------------	----------------------

STATISTIK

1							
Areal: 360 ha, heraf opdyrket 1688: 22%							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	71	44	54				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	12	12	12	12	7	7	12
Huse:		2	6		16		
Huse m/ jord:				2		16	19
Huse u/ jord:				3			6
I alt:	12	14	18	17	23	23	37
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
92 1664		12		5,9			
92 1688	10	2		3,6			
86 1844		7		6,9			
58 1903	8	4		3,7			
Folketal: 1							
	1787	1845	1901				
Voksne:	99	105	124				
Børn:	59	49	80				
I alt:	158	154	204				

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Tved

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			3	1			9	5
1844							7	16
1903	11	23					1	2

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 360 ha store ejerlav (incl. Heldagergård) var i 1688 kun opdyrket 22%. Byen havde da trevangsbrug og takseredes på grund af den ekstensive udnyttelse ret lavt til 44 tdr.htk. i 1688 mod 54 tdr. i 1844. Skovene var endnu i 1600-tallet ret betydelige, og i 1692 blev jorden beskrevet som skov og hedejord, "alles skarn". Af ejerlavet er udparcelleret skovenemærkerne Græsholmene. Allerede år 1500 fik Svendborg by ret til at beholde en del af Heldager Mark. I 1781 var Græsholm et enemærke til Hvidkilde hovedgård. Heldagergård er udparcelleret på udskiftningstiden og hørte under baroniet Lehn (Hvidkilde).

Heldager blokudskiftedes i 1779 og siden er 6 gårde udflyttet.

I 1314 inddrog hovedgården Heldagergård under kronen. Et voldsted er endnu bevaret i byen, medens et andet er forsvundet. I midten af 1400-tallet var byen samlet under Lykkesholm (senere Torben Bille) og den bestod da af 12 egaliserede gårde. Senere blev besiddelsesforholdene imidlertid spredte og i 1664 var de 12 gårde fordelt på kronen, Lehn-skov, Hvidkilde og Løjtved. I 1781 var byen samlet under Hvidkilde (baroniet Lehn). Den bestod da af 6 egaliserede gårde (foruden Heldagergård) 20 huse. Endnu i 1844 var byen samlet under Hvidkilde. I 1903 var overgangen til selveje næsten afsluttet.

Antallet af gårde var fra midten af 1400-tallet til 1688 på 12, men dalede herefter til 7 i forbindelse med en egalisering i 1700-tallet. I forbindelse med overgangen til selveje øges gårdtallet atter til 12, medens hus- og befolkningsvæksten i det 19. årh. havde begrænset omfang.

Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Byen var allerede egaliseret i 1400-tallet og egaliseredes på ny i 1700-tallet.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Tved
-----------------	-------------------------	------------------------------	----------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☒Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.**

1) Anlægstype.

Den lille adelby af vikingetidnavnetypen -ager er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er slynget vejby. Ejerlavet er skovbygdepræget, men store skovarealer er udskilt som enemærker til Hvidkilde, ligesom Svendborg by har gjort indhug. Ved udskiftningen udparcelleredes Heldagergård.

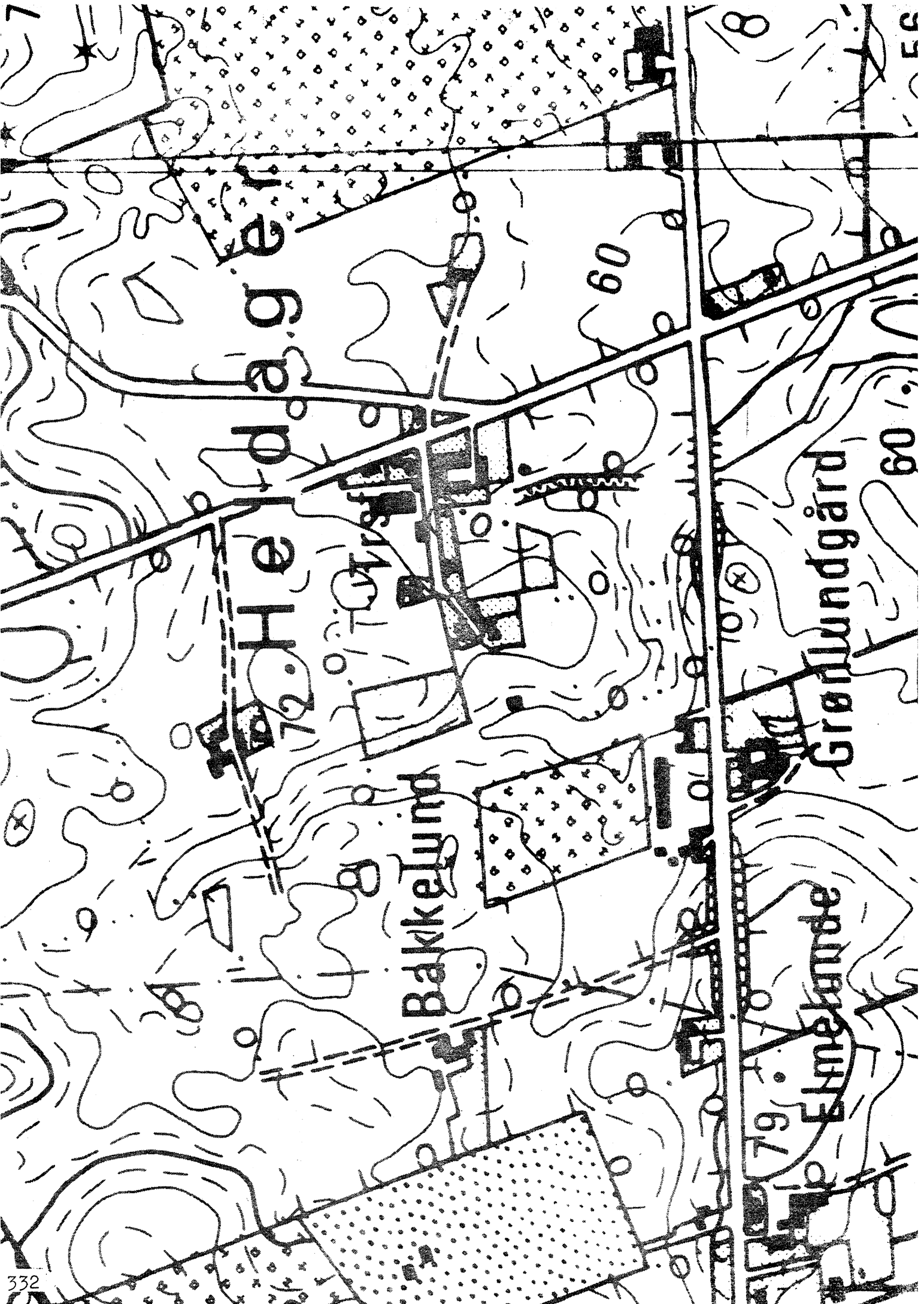
2) Udviklingstype.

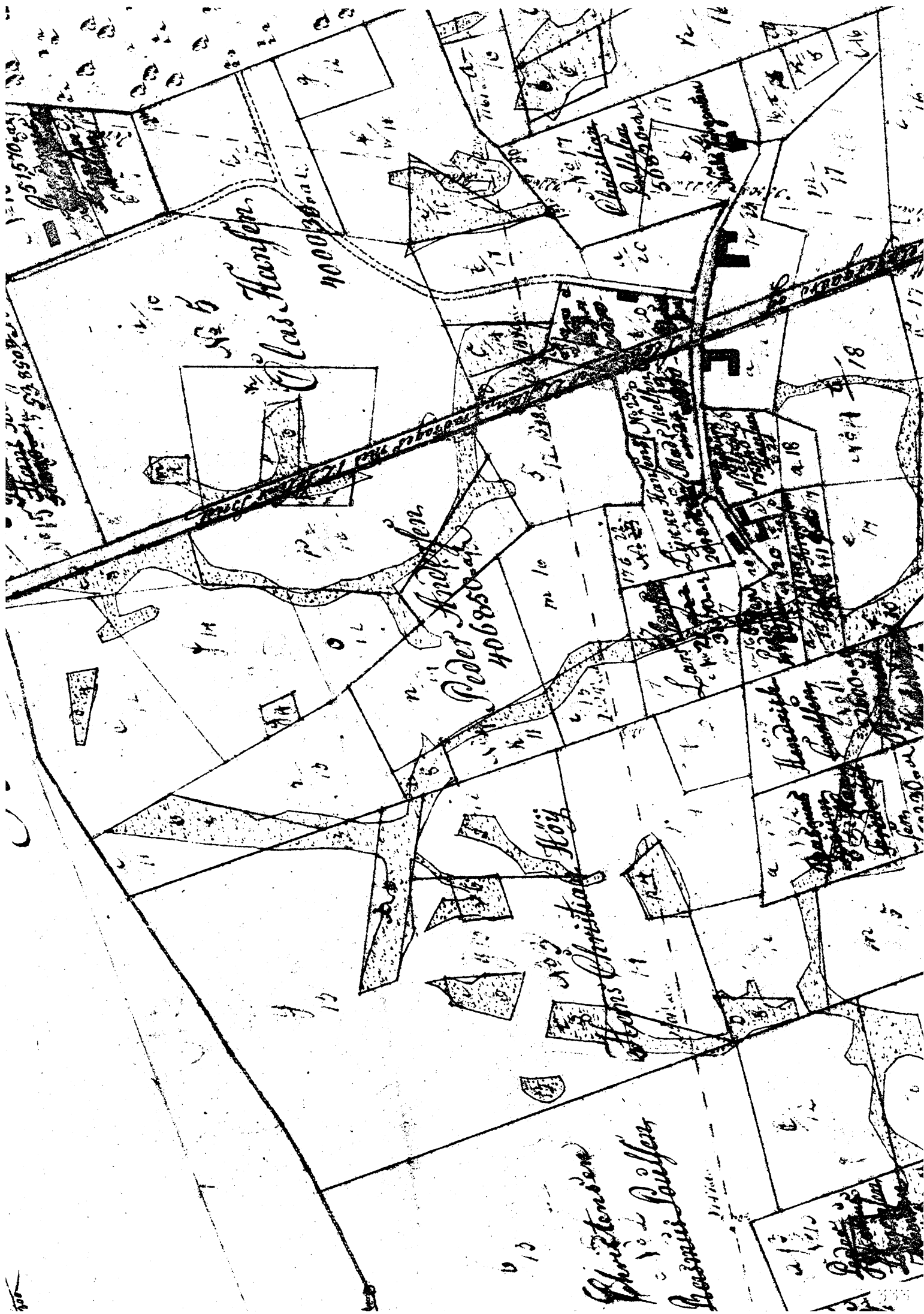
Byen husede omkring 1300 et væbnergård, der i 1314 beslaglagdes af kronen. I midten af 1400-tallet hørte den allerede egaliserede by under Lykkesholm. Efter en spredning af besiddelsesforholdene samledes byen i 1700-tallet under Hvidkilde (baroniet Lehn) den nedsatte gårdtallet betydeligt, egaliserede byen, udparcellerede Heldagergård og et skovenemærke. Overgangen til selveje skete sent og ledsagedes af begrænset ekspansion.

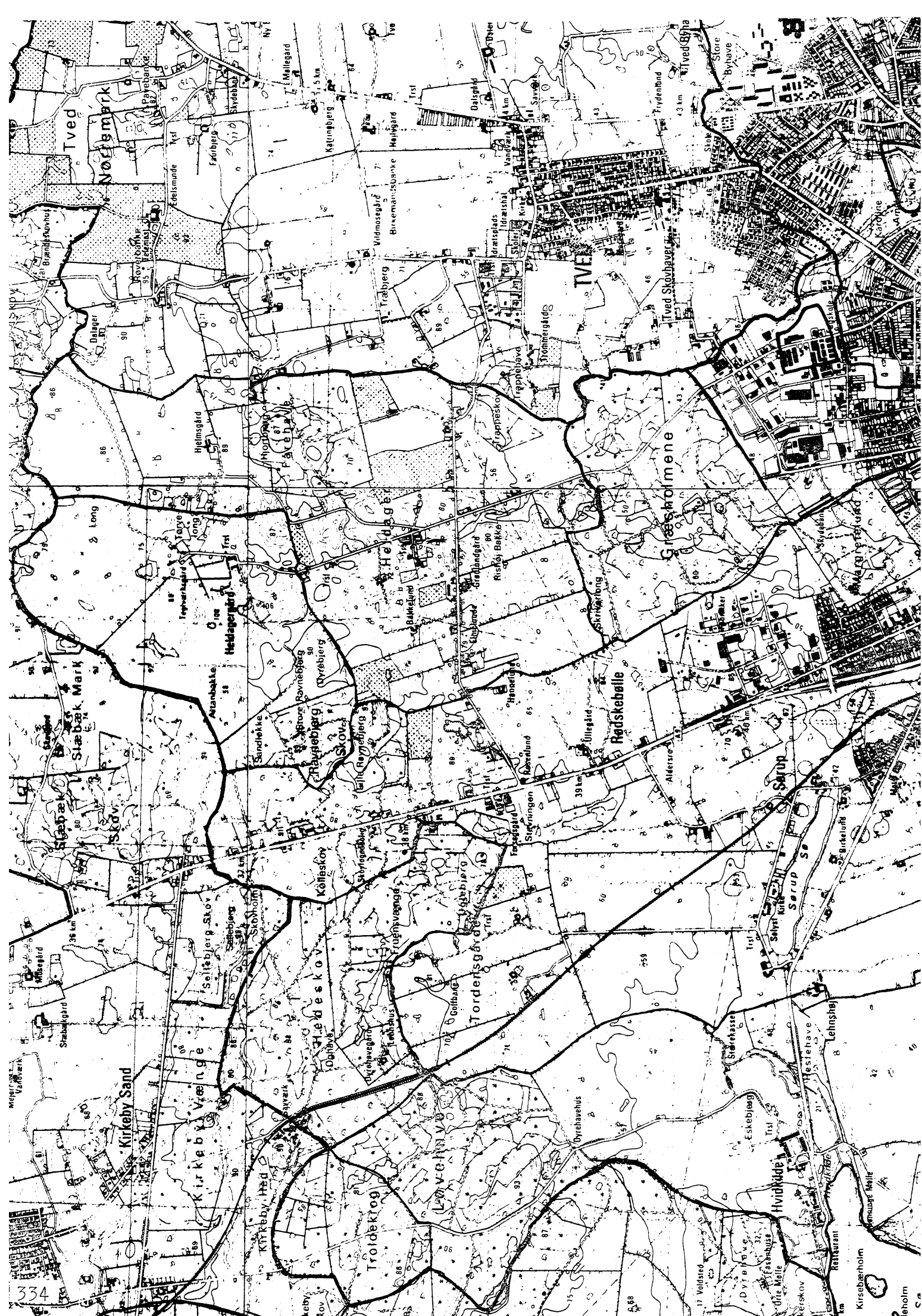
Sammenfattende drejer det sig om en almindeligt og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

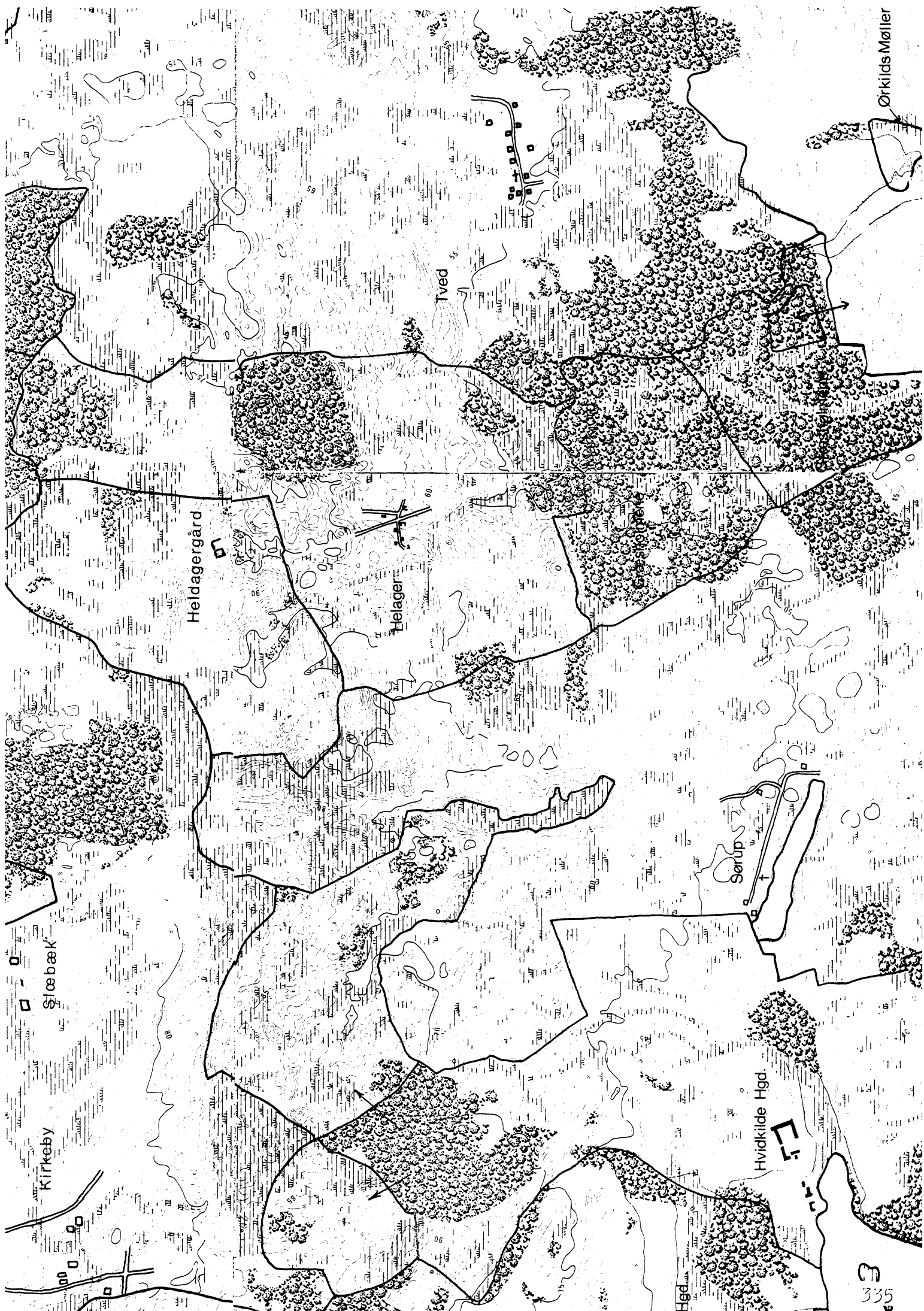
Relikt-vurdering: Interesse

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn samt et større skovareal.
3. Særlige relikter: voldsted.
4. Arkæologiske interesser: et ødelagt voldsted, 2 frilagte gårdtomter.

HELLEV

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
-----------------	-------------------------	------------------------------	--------------------------

Navn: Hellev	Navnetype: -lev.
------------------------	----------------------------

Bemærkninger:

Hellev er nævnt første gang 1454 i formen Helløff. Forleddet er mandsnavnet, gl'da. Hælghi. Efterleddet er lev, gl'da. lef, som antages at betyde arvegods.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Overgangen vikingetid/middelalder.
------------------------------	--

Bemærkninger:

En adelby er en landsby som i modsætning til udflytterbebyggelserne ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Rektangulær, reguleret vejforteby. (!)

Gårdene og husene ligger på begge sider af en forte. Bygaden går fra sydøst mod nordvest.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1799 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 1 gård.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3 Dyrkningsfællesskab med Gesinge og Søby.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Sydfyn og øer. G. Kuppelbakke på moræneflade.

jordbund: Moræneler.

naturlig afgrænsning: Kun mod nord og delvis mod syd.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Kun 4 gårde er flyttet ud. Damgården har tilsyneladende fået lagt det ene af de to huse i byen til sin toft, så der kun ligger et enkelt hus tilbage. Tofteskellene til sidstnævnte huse er bevaret, mens de øvrige er forsvundne eller regulerede. Der er intet nybyggeri i byen. Vejforløbet er bevaret, men reguleret, så forten er forsvundet.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bjerreby

STATISTIK

Areal: 115 ha, heraf opdyrket 1688: 65%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	21	28	26	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	4	4	5	5	4	4	4
Huse:					2		
Huse m/ jord:				1		2	2
Huse u/ jord:				1			
I alt:	4	4	5	7	6	6	6

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
60	1664	2	3		4,2
60	1688	1	4		5,6
100	1844		4		6,2
100	1903		4		6,2

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	23	26	26
Børn:	14	5	3
I alt:	37	31	29

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:					
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							5	
1844							4	2
1903							4	2

Udviklingsbeskrivelse:

Af det kun 115 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket ikke mindre end 65%. Hellev havde dog integreret dyrkningsfællesskab med Gesinge og Søby, hvorfor ejerlavsgrenserne først fastlagdes ved udskiftningen. Opdyrkningsprocenten må derfor tages med forbehold. Dyrkningssystemet var trevangsbrug. Hellev takseredes i 1684 for 28 tdr.htk. og i 1844 tilsvarende for 26 tdr.htk. Sydvest for Hellev lå Hindemosegård, der nævnes i 1572, og måske er identisk med en øde jord, der omtales i 1664.

Hellev stjerneudskiftedes i 1799 og siden er 1 gård flyttet ud.

Hellev by med 2 selvejergårde og 2 fæstegårde hørte i senmiddelalderen under bispelenet Kærstrup (Valdemarslot). Ved reformationen overgik Kærstrup til kronen, der i 1573 afhændede godset med bl.a. de 4 gårde i Hellev til adelsbesiddelse. Efter en godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot. Den bestod i 1767 af 4 egaliserede gårde og 3 huse. Endnu i 1903 lå byen samlet under Valdemarslot (stamhuset Thorseng).

Antallet af gårde er stortset uforandret 4 fra 1572 til 1903 ligesom hus- og befolkningsvæksten ganske udebliver i det 19. årh., på grund af den manglende overgang til selveje.

Gårdene var i 1684 middelstore. Byen egaliseredes inden 1767 og bibeholdt sin egaliserede struktur endnu i 1903.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bjerreby

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den lille adelby af før-vikingetids navneendelsen -lev er central-placeret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er den på Fyn sjældne rektangulære, regulerede vejforteby. En enestegård Hindemosegård omtales i 1500-tallet.

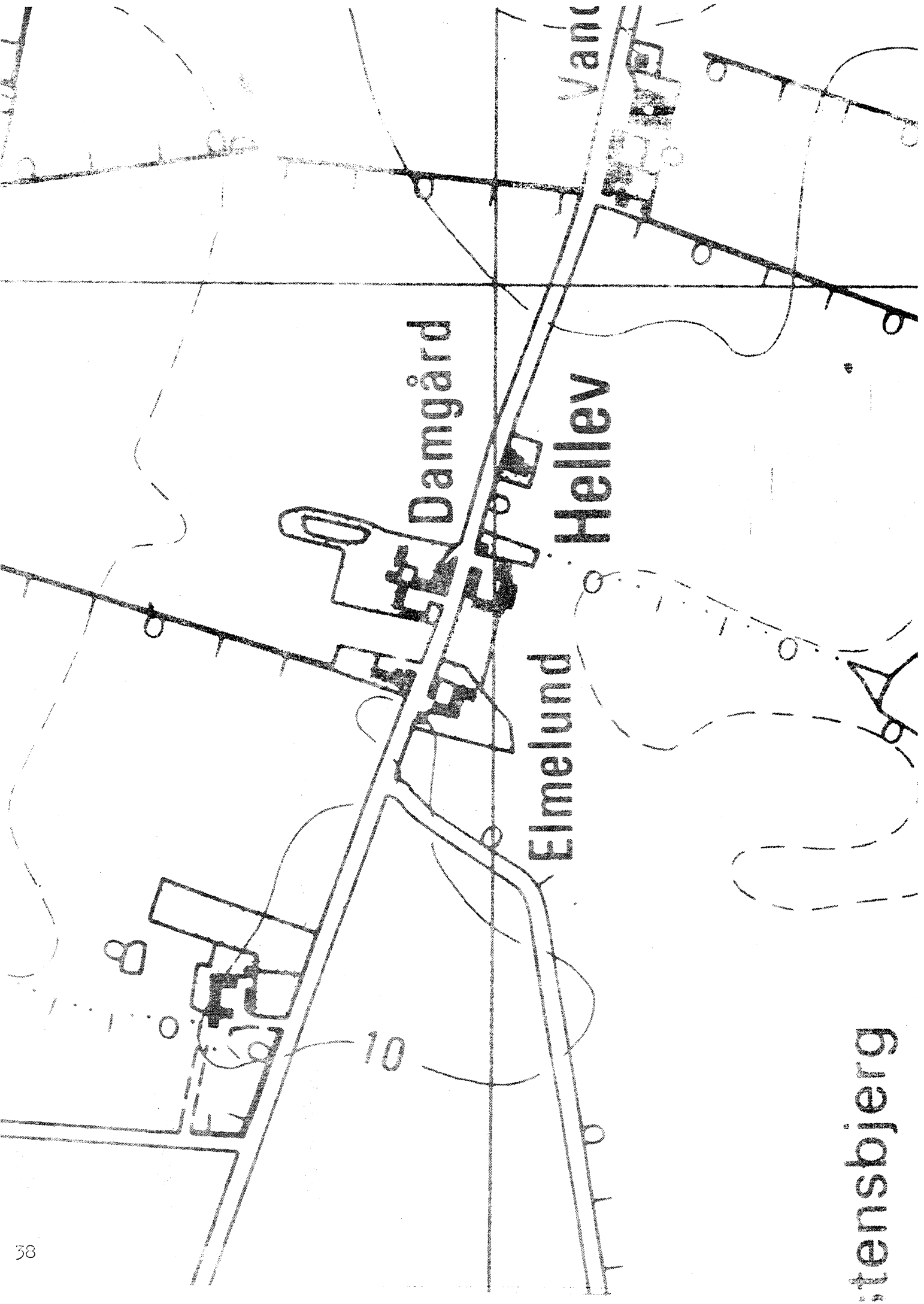
2) Udviklingstype.

Byen hørte allerede i senmiddelalderen under Kærstrup (Valdemarslot) og vedblev hermed endnu i 1903. Byen egaliseredes inden 1767. Som følge af den sene overgang til selveje stagnerede bebyggelsen totalt i det 19. årh.

Sammenfattende drejer det sig om en noget atypisk og sjælden anlægstype, der i usædvanlig grad har bevaret sin middelalderlig struktur.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

1. Bytomten er for så vidt velbevaret, men fortepræget er gået tabt.
2. Kulturlandskabet har kun bevaret enkelte hegn.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: tomten af Hindemosegård, 1 frilagt gårdtomt.

HJORTØ

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

Navn: Hjortø	Navnetype: -ø.
-----------------	-------------------

Bemærkninger:

Hjortø er nævnt første gang i det 13. årh. i formen Hiortø. Forleddet er navneordet hjort. Efterleddet er ø.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
-----------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Hjortø hørte ind til 1555 under Bjerreby sogn på Tåsinge. Den blev lagt til det nydannede sogn Drejø, fordi dette var for ringe til at underholde en præst.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Drejø

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten

Byens 4 gårde ligger tæt sammen i en klynge, hvis form ikke rigtigt passer til den her brugte typologi. Der er aftegnet 2 huse i byen.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1832 figur: Blokudskiftning

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 2 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: Alsædebrug

rotation:

vangeantal: 2

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Moræneflade med terrænstriber. Naturskabt marint forland på den SV del af øen.

jordbund: Moræneler. Saltvandssand, -tørv og -grus ved kysten.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet udgøres af Hjortø ø.

- ☐ overvejende
☐ overvejende med større indhold af
☒ blandingsøkonomi med ager og eng.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

50% af gårdene er flyttet ud, men kun omkring 100 meter mod sydvest.
Der er bygget enkelte nye huse i byen og vest for denne.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

De fleste udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☒ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med
mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Større engareal bevaret på den vestlige del af øen.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

STATISTIK

Areal: 121 ha, heraf opdyrket 1688: 29%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	6	9	14	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	2	2	4	4	4	5	5
Huse:		1			2	2	
Huse m/ jord:							4
Huse u/ jord:							4
I alt:	2	3	4	4	6	7	13

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
100 1664	4			1,5
100 1688	4			2,3
100 1844	5			2,8
100 1903	5			2,5

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	28	27	31
Børn:	20	7	15
I alt:	48	34	46

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			4					
1844							5	2
1903		3					5	5

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 121 ha store øejerlav var i 1684 kun opdyrket 29%, hvilket stemmer overens med forekomsten af store strandengsarealer. Byen havde alsædebrug i 2 vange og takseredes i 1688 til 9 tdr. og i 1844 til 14 tdr.hk. Kronen havde i 1200-tallet heste på øen og bebyggelsen er formentlig fremvokset i senmiddelalderen. Indtil 1555 hørte Hjortø under Bjerreby sogn, men lagdes herefter til det nydannede Drejø sogn.

Byen blokudskiftedes i 1832 og siden er 2 af byens 4 gårde flyttet ud.

Øen tilhørte allerede i 1200-tallet kronen og vedblev hermed endnu i 1664. Efter krongodsudlæggene kom øen formentlig til Skovsgård på Langeland og senere under stamhuset Thorseng (Valdemarslot). I 1844 lå Hjortø under grevskabet Tranekær.

Endnu i 1903 var stort set hele byen i fæste.

I 1572 var der 2 gårde med 4 brugere på øen. Senere er gårdene delt, således at øen i 1664 bestod af 4 egaliserede ottendelsgårde, der var lige i udsæd og landgilde. Senere kom en femte gård til men bebyggelsen beholdt sit egaliserede præg.

Gårdene var i 1688 meget små, således som det er typisk for småøerne, hvor fiskeriet har udgjort en væsentlig del af næringen. Byen fremstår allerede som egaliseret i 1664 og det egaliserede præg holdt sig endnu i 1903.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den lille ø-landsby er randplaceret på øen og har ager/engorientering. Byen har som typisk for småøerne form af en tæt sammenbygget gårdklynge. Øen har formentlig været uopdyrket i højmiddelalderen og bebyggelsen er vokset frem i senmiddelalderen og nyere tid.

2) Udviklingstype.

Øen var lige fra højmiddelalderen og indtil 1903 samlet på en besidders hånd, først kronen senere forskellige godser. Byens gårde egaliseredes inden 1664 og bevarede endnu i 1903 deres egaliserede præg. Den normale ekspansion i det 19. årh. udeblev stort set.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med nogle udviklingsæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er kun delvis bevaret.
2. Kulturlandskabet har bevaret de fleste udskiftningshegn samt et stort engareal.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: 1 frilagt gårdtomt.

Sør

Hjortø BY

Fadersmindø

Skole

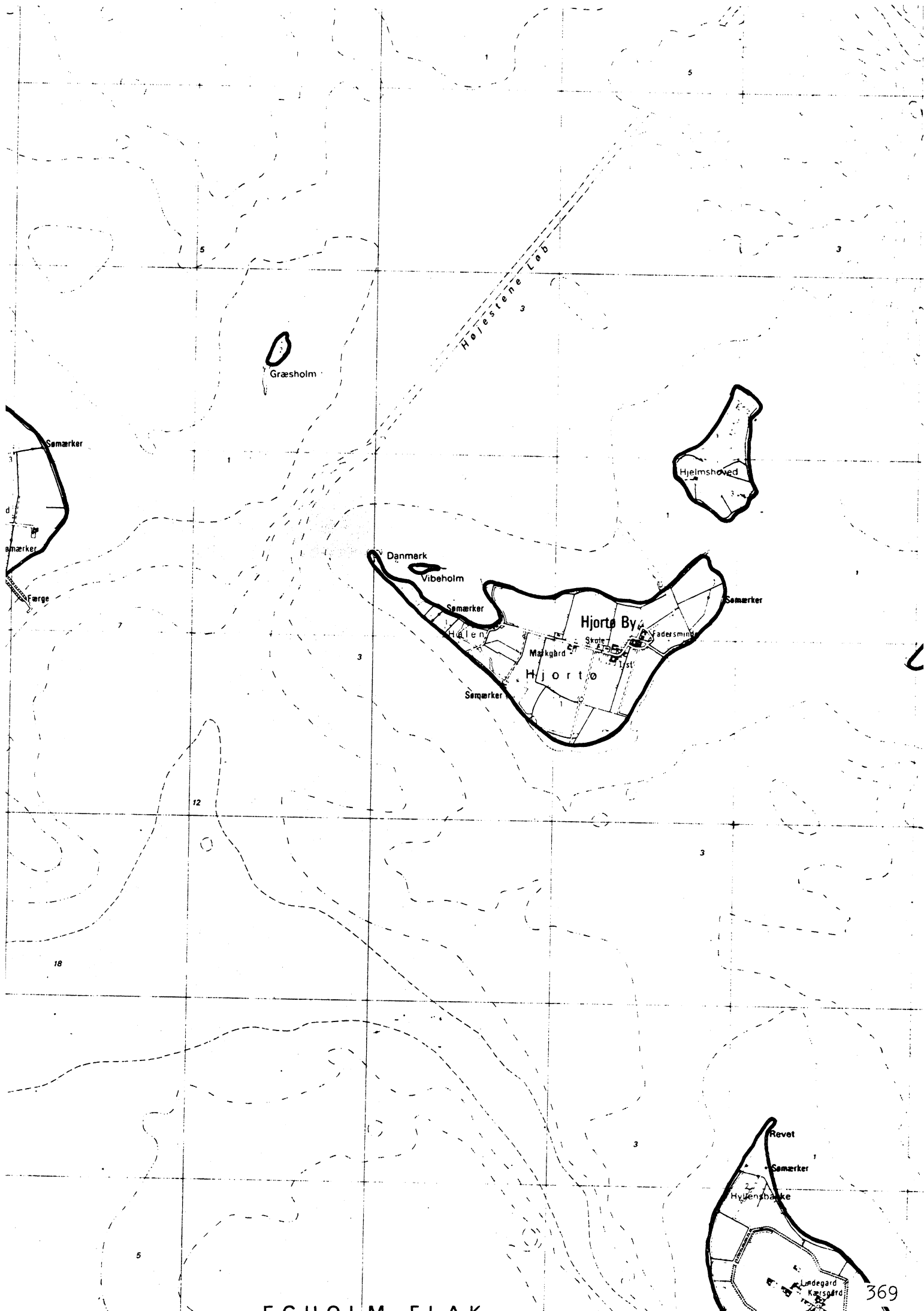
Nærgård

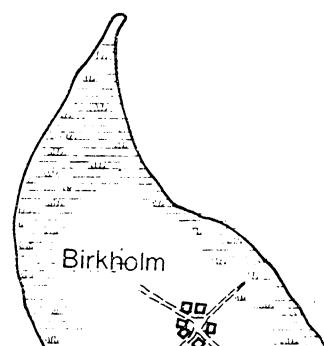
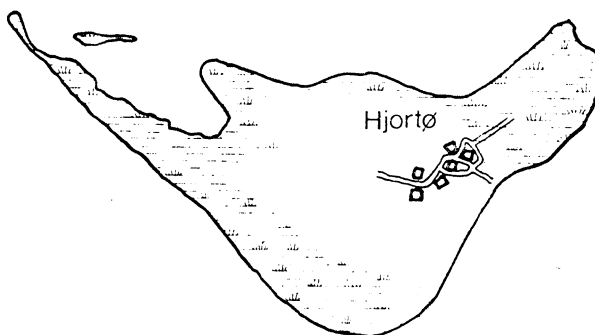
Hjortø

st

5

1

HOLMDRUP

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
-----------------	-------------------------	------------------------------	------------------------

Navn: Holmdrup	Navnetype: -torp.
--------------------------	-----------------------------

Bemærkninger:

Holmdrup er nævnt første gang 1470 i formen Horbedroppe. Forleddet er mandsnavnet, glɔa. Hornbori. Efterleddet er torp, glɔa. thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
------------------------------	--

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Byen er opløst på det tidspunkt, hvor kortet her er tegnet, og der ligger tilsyneladende kun én gård tilbage i byen.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1781 figur: Strimmeludskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 12 gårde.
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G/K. Sydfyn/Østfyn. Israndsbakker og drumlines mod N. Grusfladbakke, gruslængdebakker og åse mod S.

jordbund: Overvejende moræneler.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er naturligt afgrænset til alle sider.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af skov.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 90% af gårdene er flyttet ud. En yderligere beskrivelse af by-tomten er ikke mulig på grund af de dårlige kortforhold.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☒ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Større skovarealer "Store Have" og "Fruerskov" bevaret. Engarealer mod N.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
-----------------	------------------	-----------------------	-----------------

STATISTIK

Areal: 718 ha, heraf opdyrket 1688: 37%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	76	84	108	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	12	8	13	12	13	14	18
Huse:	5	4	4		22		
Huse m/ jord:				3		20	25
Huse u/ jord:				2		3	6
I alt:	17	12	17	17	35	37	49

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
69	1664	3	9	1	5,8
33	1688	4	5	3	6,9
93	1844	1	13		7,0
50	1903	7	10	1	5,3

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	138	166	184
Børn:	69	72	85
I alt:	207	238	269

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Skårup

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	6				2	2	5	2
1844							14	23
1903	18	31						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 718 ha store ejerlav var i 1688 kun opdyrket 37%, hvilket er i overensstemmelse med ejerlavets store indhold af skov omkring 1800. På grund af den ekstensive udnyttelse takseredes byen ret lavt til 84 tdr. htk. i 1684 mod 108 tdr. i 1844. En Gammeltofte vidner om den vikingetidige forgænger for den nuværende bebyggelse.

Holmdrup strimmeludskiftedes i 1781 og næsten samtlige gårde udflyttedes straks, hvorfor det er vanskeligt at erkende den oprindelige struktur. Under Nyborg len lå i 1563 6 selvejergårde i Holmdrup, hertil kom 3 fæstegårde, der indtil reformationen havde tilhørt stiftet. I 1580 bortmageskiftede kronen de 3 stiftsgårde og 1 kirkegård i Holmdrup til nabohovedgården Klingstrup. Herefter havde kronen i 1664 6 selvejergårde tilbage, medens Lehnkov i 1664 havde 4 gårde og 2 huse. Kronens 6 selvejergårde var imidlertid i 1664 forlenede til Claus von Rønnow, der oprettede Holmdrup gård (senere Fruergård) af 2-3 gårde og senere yderligere forøgede den. 1733 indlemmedes den i baroniet Lehn (Hvidkilde). Baroniet bead i 1781 øjensynlig hele byen: 13 gårde og 20 huse. Endnu i 1844 var byen i sin helhed fæstegods, men inden 1903 var overgangen til selveje afsluttet.

Antallet af gårde var i 1500-1700-tallet omkring 13. I 1610 mandtallet mangler de skattefri enheder til den indensogns hovedgård Klingstrup. I forbindelse med overgangen til selveje steg gårdtallet til 18, medens hus- og befolkningsvæksten i det 19. årh. derimod havde begrænset omfang. Allerede i 1700-tallet var der dog et betydeligt antal huse i byen, muligvis som følge af Holmdrupgårds eksistens.

Gårdene var i 1684 i gennemsnit forholdsvis store. Byen egaliseredes i forbindelse med udskiftningen.

FYNS.AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den middelstore adelby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Ejerlavet var endnu omkring 1800 stærkt præget af skov. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejby-type. En Gammeltofte vidner om den vikingetidige forgængerbebyggelses placering.

2) Udviklingstype.

Byen domineredes i senmiddelalder af selvejergods og stiftsgods. I løbet af 1500-tallet erhvervede nabohovedgården Klingstrup en del gods. I 1660'erne oprettedes af det tidligere selvejergods en lille herregård Holmdrupgård (Fruergård), der dog snart lagdes under baroniet Lehn, der var enebesidder i 1781. Ved udskiftningen gennemførtes en egalisering og næsten samtlige gårde flyttedes ud. Overgangen til selveje ledsagedes af moderat ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har ikke bevaret hegn af betydning, men dog større eng- og skovarealer.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: En Gammeltofte, adskillige frilagte gårdtomter.

Hans Christian Andersen's father
984.60 4/2

1067.150 4/2

Likewise Christian's name

Peter Andersen's father

768.270 4/2

Christian's name

Peter Andersen

46.970

Hans Christian

50.340

Hans Christian

52.020

Hans Christian

Therese

Christian

Hans Christian

Peter Andersen

Peter Andersen

216.600 4/2

Ha

Niels Jensen

44.090^{1/2}

49.340.
Hans Nielsen
123.620^{1/2}

530^{1/2}
2040^{1/2}
7.140^{1/2}

Anders Rasmussen

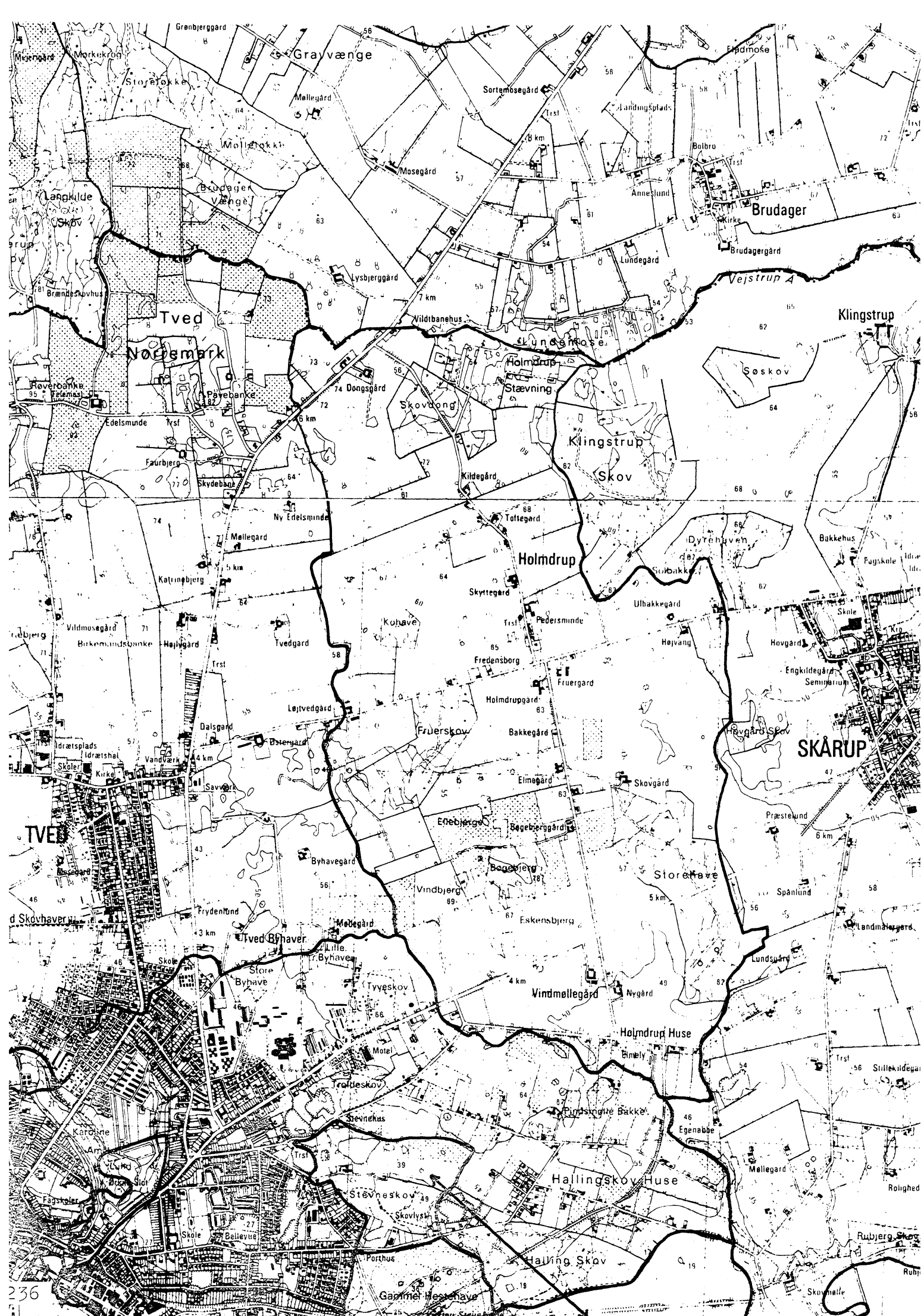
Rasmus Nielsen

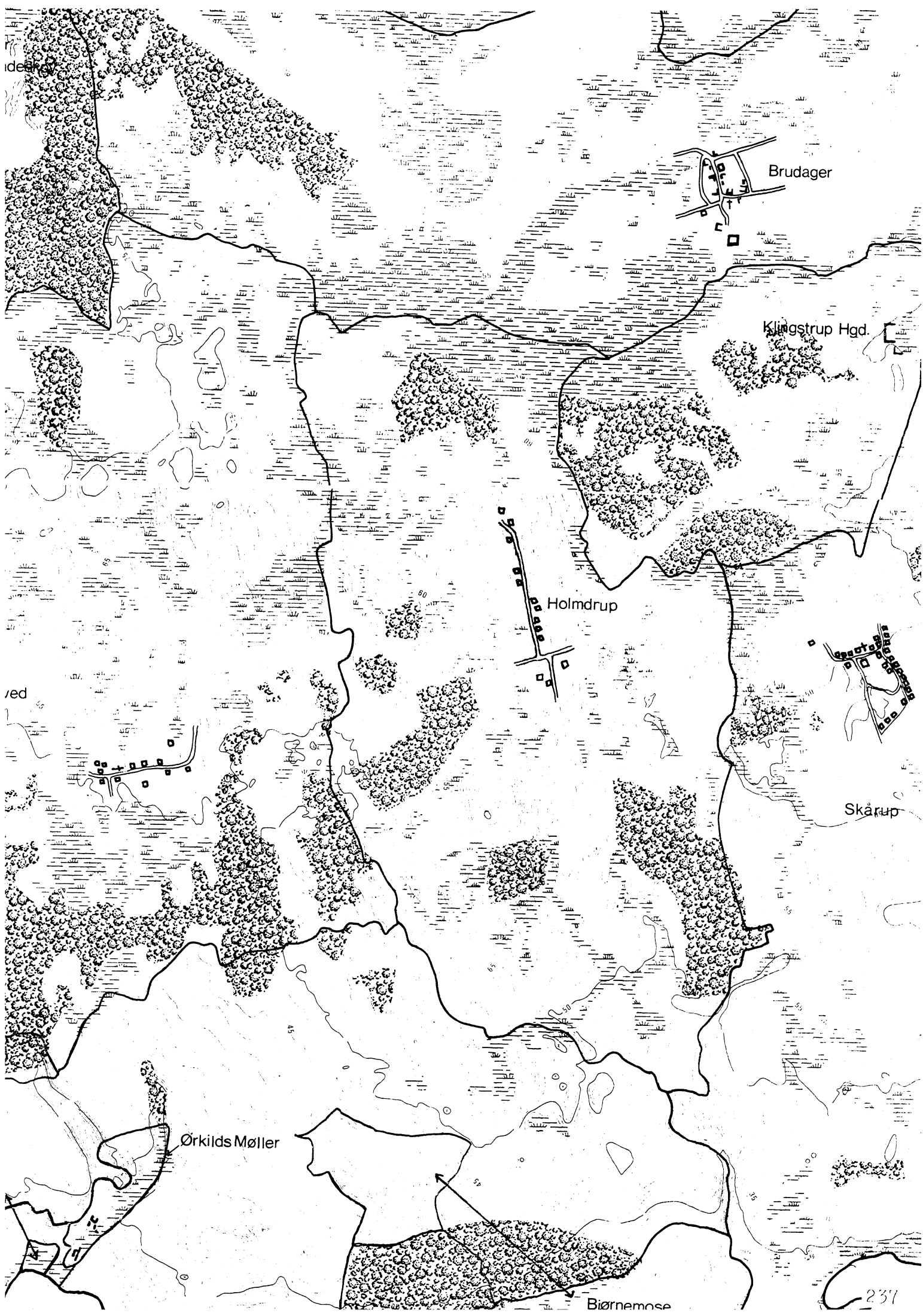
1.022.150^{1/2}

Hans Hansen
47.940^{1/2}

Hans Rasmussen
6.16
36.00

Hans Andersen
and Thomasen
1.076.180^{1/2}

ide

red

KNUDSBØLLE

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Navn: Knudsbølle	Navnetype: -bølle.
---------------------	-----------------------

Bemærkninger:

Knudsbølle er nævnt første gang 1454 i forme Knutzbyl. Forleddet er en form af mandsnavnet, gl'da. Knut. Efterleddet er bølle, gl'da. bøli, som rimeligvis oprindeligt betød helgård.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
------------------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bregninge

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slyngget vejby.

Den øst-vest-gående bygade har en udvidelse, som kan være en forte. Der ligger gårde på begge sider af forten. Uden for dette "centrum" ligger 3 gårde, som ikke har "kontakt" med den øvrige bebyggelse. Husene ligger ved bygaden vest for forten.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1787 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 3 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
 vangeantal: 3 Dyrkningsfællesskab med Bjernemark og Bregninge.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Tunneldal og terrænskrænter midt gennem ejerlavet.

jordbund: Moræneler med små forekomster af ferskvandstørv, saltvands-sand og -dynd.

naturlig afgrænsning: Mod syd og vest (sogneskel).

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af skov.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 40% af gårdene er flyttet ud. To af de udflyttede gårdes tomter er frilagte (1a og 3a). Vejforløbet er bevaret, men forten er væk. En del af husene er også væk, og der er kun bygget enkelte nye.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Større skovareal "Kohave" er bevaret.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bregninge

STATISTIK

Areal: 239 ha, heraf opdyrket 1688: 55%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	73	49	50				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	8	2	7	8 ¹	7	8	10
Huse:			4 ¹		6		
Huse m/ jord:						6	11
Huse u/ jord:				5		2	3
I alt:	8	2	11	13	13	16	24
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit
57 1664			2		5		10,4
100 1688			7				7,0
88 1844	1		7				5,8
60 1903	3		7				5,0
Folketal:							
	1787		1845		1901		
Voksne:	49		116		70		
Børn:	15		48		30		
I alt:	64		164		100		

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							7	4
1844					8	8		
1903					10	14		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 232 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 55%. Byen havde dog integreret dyrkningsfællesskab med Bjernemark og moderbyen Bregninge, hvorfor ejerlavsskellene først fastlagdes ved udskiftningen. Opdykningsprocenten må derfor tages med forbehold. Byen havde trevangsbrug og takseredes i 1684 til 49 tdr.htk. og i 1844 tilsvarende til 50 tdr. htk. Byens skove takseredes i 1664 kun til 2 svins olden, men det er dog muligt, at de er takseret under et med Bjernemark (400 svins olden). I 1664 hedder det, at gårdene giver 15 mk i landgilde af Diver marken, der imidlertid var hovedgårdstakst. Mod vest i ejerlavet er anlagt Bukkehave Mølle, der omtales fra 1600-tallet. Stougård lidt nord for Knudsbølle var omkring 1550 en lille væbnergård med bl.a. 2 gårde i Vindeby. Den opkøbtes på dette tidspunkt af Egeskovgård og kom senere under Valdemarslot.

Knudsbølle stjerneudskiftedes i 1787 og siden er 3 gårde udflyttet.

Under bispelenet Kærstrup (senere Valdemarslot) hørte i senmiddelalderen 5 fæstegårde i Knudsbølle. Ved reformationen overgik godset til kronen, der i 1573 afhændede Kærstrup med bl.a. 5 gårde og 1 jord i Knudsbølle til adelsbesiddelse. Endnu i 1610 lå der 2 skattepligtige gårde i byen og disse har følgelig ikke tilhørt den indensogns hovedgård. Blandt disse har den tidligere hovedgård Stougård (1664: 17 tdr. htk.) været, men inden længe samledes byen under godset. Efter en kortvarig godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot. Den bestod i 1767 af 7 egaliserede gård a 6-1-2-2½ tdr.htk. 5 huse og Bukkehave Møllehus. Endnu i 1903 lå byen samlet under Valdemarslot.

Antallet af gårde var fra 1572 til 1844 7-8 og steg herefter til 10. På grund af den manglende overgang til selveje steg hus- og befolkningstallet kun moderat i det 19. årh.

Gårdene var i 1684 forholdsvis store og byen er muligvis egaliseret første gang mellem 1664 og 1684 og i givet fald anden gang inden 1767.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den lille udflytterby af vikingetids-middelalder navnetypen -bølle er randplaceret i sit ejerlav og har ager/engorientering. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejby-type. I ejerlavet er anlagt Bukkehave Mølle, samt enestegården Stougård, der i 1500-tallet var en lille hovedgård.

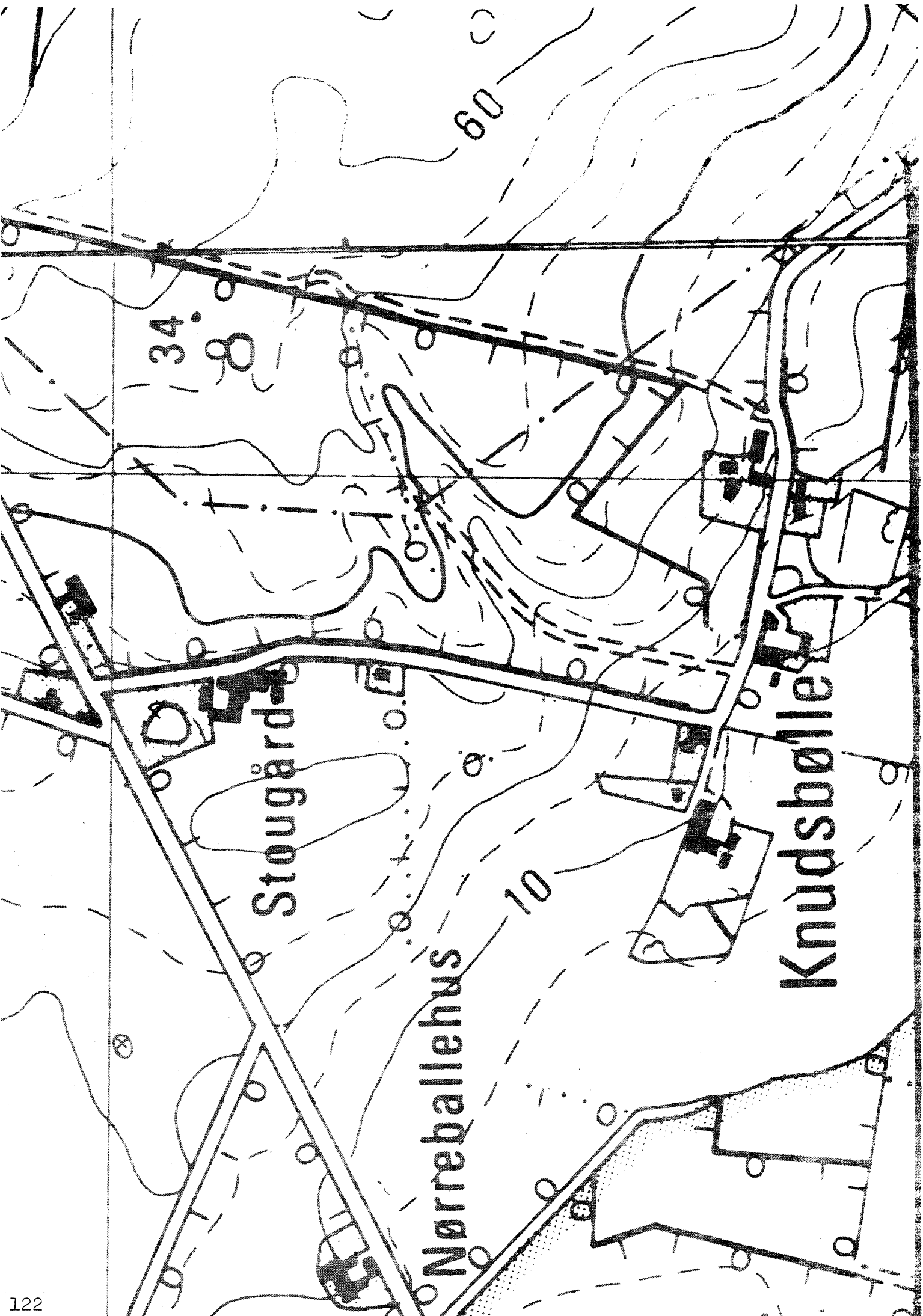
2) Udviklingstype.

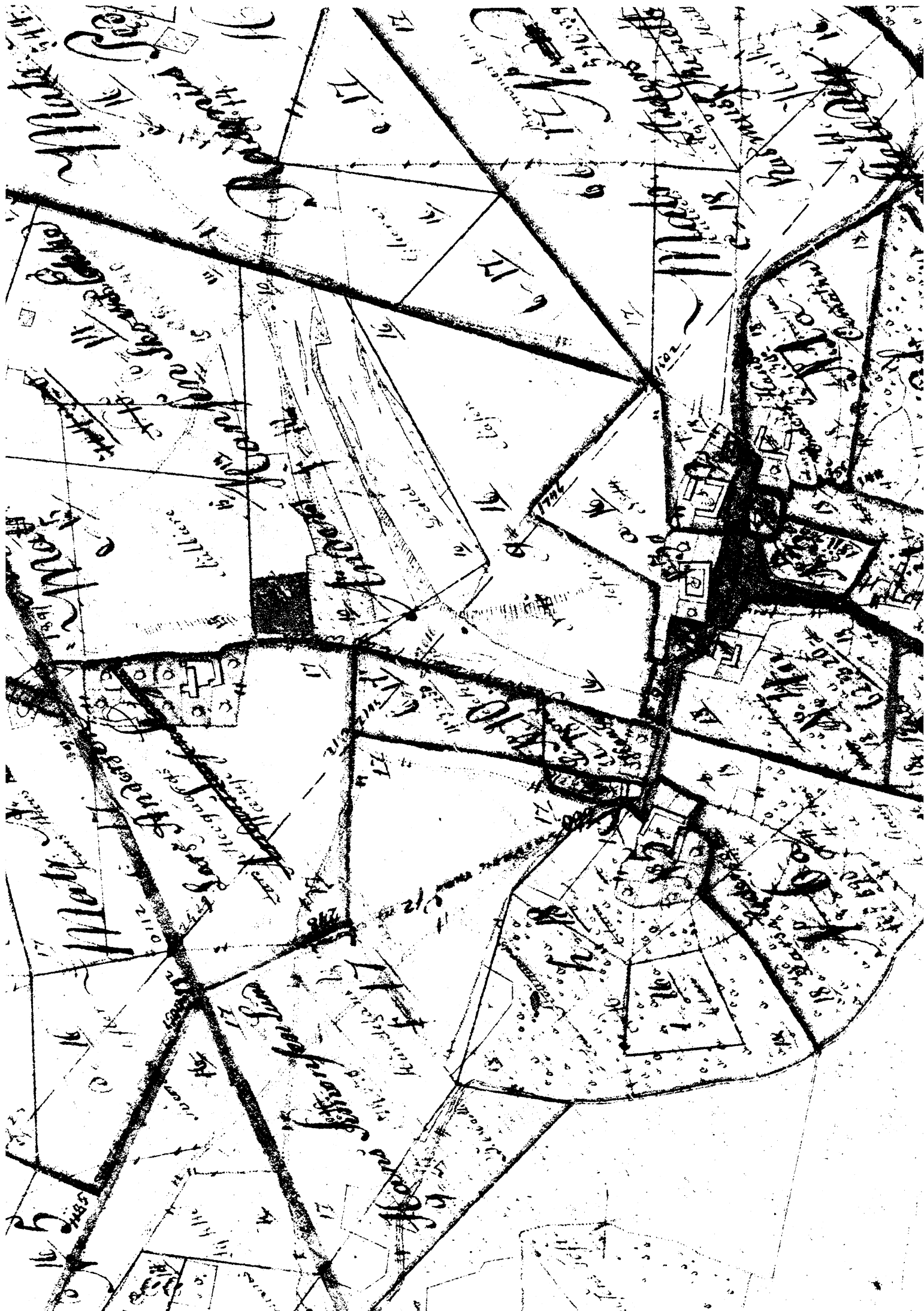
På trods af Stougård godset var størsteparten af byen allerede i senmiddelalderen samlet under Valdemarslot (Kærstrup), og Knudsbølle forblev - med en enkelt afbrydelse - herunder endnu frem til 1903. Byen egaliseredes 1-2 gange. Ekspansionen i det 19. årh. blev moderat som følge af den manglende overgang til selveje.

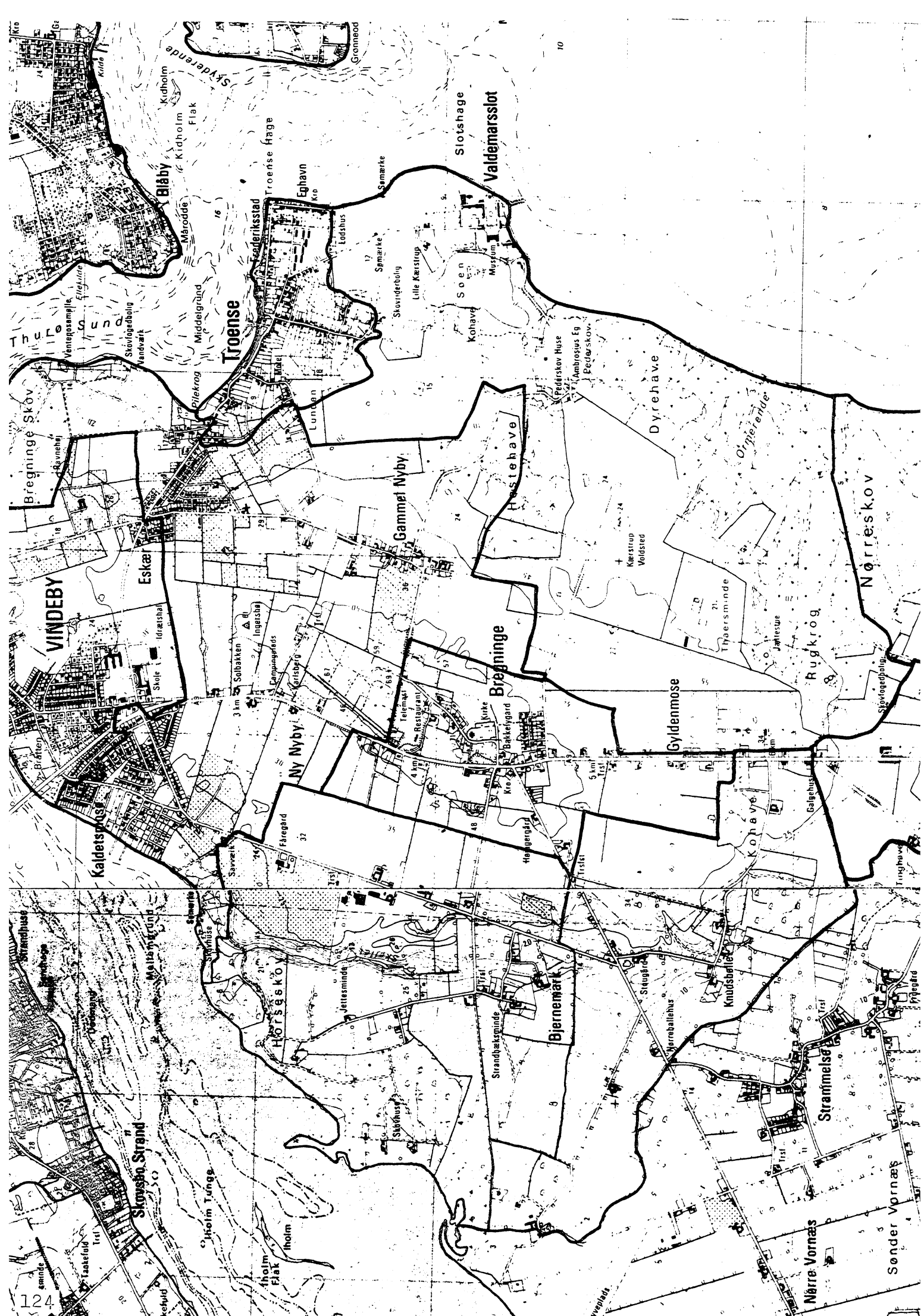
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

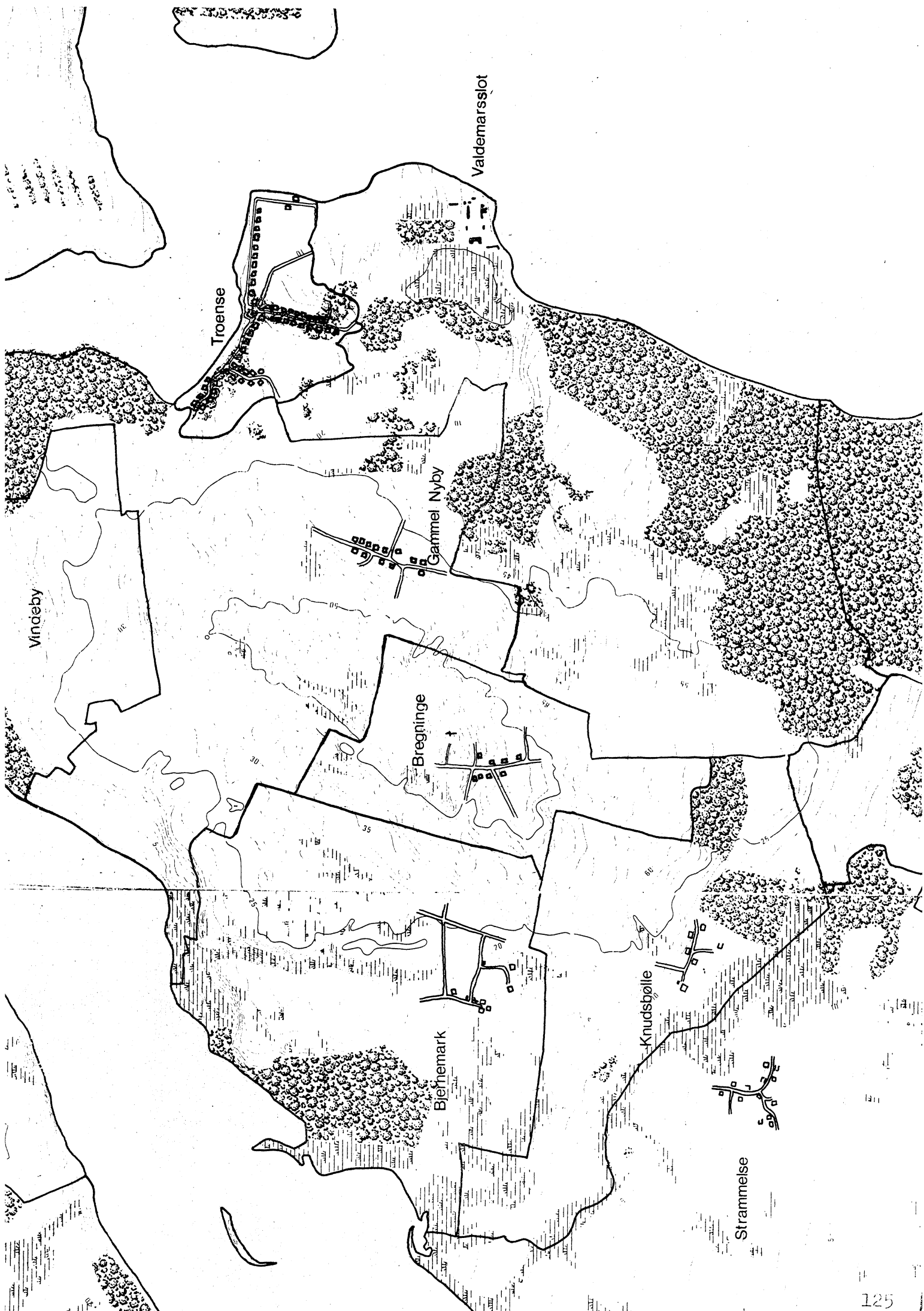
Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er delvis bevaret, men forten er forsvundet.
2. Kunturlandskabet har bevaret et større skovareal, men ingen hegn af betydning.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: to frilagte gårdtomter.

Valdemarslot

Troense

Vindeby

Gammel Nyby

Bregninge

Bjernemark

Knudsbølle

Strammelse

KOGTVED

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Navn: Kogtved	Navnetype: -tved.
------------------	----------------------

Bemærkninger:

Kogtved er nævnt første gang 1462 i formen Kobetwedh. Forleddet er måske navneordet, gl'da. kovi, som betyder "kammer, lidet rum eller værelse i eller ved en bygning, på fynsk brugt i betydningen en liden hytte, en bod, et skur". Det kunne så være brugt som fiskerhytter. Efterleddet er tved, gl'da. thwet, som betegner "rydning, fældet skov".

Anlægstype: Rydningsby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
---------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En rydningsby er en landsby, som er anlagt i middelalderen efter forudgående skovrydning på stedet.

Historiske tildragelser:

Kogtved hørte tidligere til Sørup sogn indtil dette blev lagt ind under Svendborg i 1931.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
----------	------------------	-----------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger langs den nord-sydvest gående bygade. I den nordlige del er det to dobbeltgårde. Der ligger enkelte huse mellem gårdene.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☒ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1811 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 3 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
 vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K/G. Sydfyn. Del af Egense ås og terrænskrænter.

jordbund: Moræneler med ferskvandstørv og -ler.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturligt afgrænset mod nord og øst.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng og skov.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
----------	------------------	-----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 40 % af gårdene er flyttet ud og vejforløbet er bevaret. Byen er dog blevet stærkt bebygget, fordi den er blevet en del af Svendborg.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Ejerlavet er stærkt bebygget mod syd og øst.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
-----------------	-------------------------	------------------------------	---------------------------

STATISTIK

Areal:							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844		1	1903	
	87	44	65				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	9	4	11	10	10	12	12
Huse:	11	13	9		18		
Huse m/ jord:				7		21	63
Huse u/ jord:				1		1	133
I alt:	20	17	20	18	28	34	208
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit
45	1664	3	5		3		7,9
50	1688	5	3		2		4,4
67	1844	8	3		1		4,7
75	1903	9	3				3,7
Folketal:							
	1787		1845		1901		
Voksne:		124		94			
Børn:		71		46			
I alt:		195		140			

1. Incl. Sct. Jørgensgård.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			3	4			8	5
1844	2	1					10	21
1903	12	193						3

Udviklingsbeskrivelse:

Kogtved takseredes i 1684 for 44 tdr.htk. I forhold hertil er landgildehartkornet for 1664 påfaldende højt, hvilket ofte er tilfældet for kystejерlav. Byen er opstået som rydningsby ved udparcellering i Sørups kystskovbælte. I 1664 takseredes byens skove for 23 svins olden. Ved kysten er senere opstået en fiskerbolskoloni Strandhuse, hvis enheder ofte regnes sammen med Kogtved. I 1700-tallet omtales et teglværk i Kogtved.

Kogtved stjerneudskiftedes i 1811 og siden er 3 gårde flyttet ud.

I 1664 ejede Sct. Jørgens Hospital 3 gårde og 4 huse i byen, medens Hvidkilde gods havde 2 gårde og 4 huse. I 1781 var Hvidkilde nået op på 10 gårde (incl. Teglværksgården og Brydegården) og 9 huse, foruden 5 småbol i Strandhuse. Østrupgård ejede i 1787 (de sidste) 3 småbol i Strandhuse. Endnu i 1844 var byen stort set samlet under Hvidkilde (baroniet Lehn) men inden 1903 var overgangen til selveje næsten afsluttet.

Antallet af gårde er vanskeligt at følge på grund af en række småbrug, der snart regnes for gårde snart for huse (i 1610 skattemandtallet er en række gårde således regnet for huse), men fra 1500-1700-tallet synes gårdtallet dog at have ligget omkring 10, hvortil kom et betydeligt antal fiskerbol. Fra 1844 til 1903 voksede Svendborgs forstæder ind i ejerlavet og sprængte de gamle rammer.

Byens gårde var i 1684 forholdsvis små, som det er typisk for kystzonen. Byen synes aldrig egaliseret.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☒Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den middelstore rydningsby af middelalder navnetypen -tved er rand-placeret i sit ejerlav og har kystorientering. Bytomten er den almindelige forekommende slynget vejby-type. Ud til kysten er senere opstået en fiskerbolskoloni Strandhuse, der ofte regnes for en del af Kogtved.

2) Udskiftningstype.

Byen samledes i 1700-tallet under Hvidkilde (baroniet Lehn) og fik en sen overgang til selveje. Gårdtallet forblev forholdsvis konstant, men der var allerede i 1500-tallet et betydeligt indslag af fiskerhuse. Byen synes aldrig egaliseret. Ejerlavet er senere blevet inddraget i Svendborgs forstadsbebyggelse.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er delvis bevaret men helt præget af nybebyggelse.
2. Kulturlandskabet er stærkt præget af nybebyggelse.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: -

LUNDBY

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Landet
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Navn: Lundby	Navnetype: -by.
-----------------	--------------------

Bemærkninger:

Lundby er nævnt første gang 1459 i formen Londh. Navnet består af lund, gl. lund, som betyder lille skov. Efterleddet er by, som betyder landsby, men det er muligt at by er en senere tilføjelse til bebyggelsesnavnet.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
-----------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

På Lundby mark, sydøst for byen, har der stået et Skt. Olafs kapel, hvoraf der nu ikke mere findes rester. Det blev brudt ned i 1634, og stenene anvendtes til en tilbygning på Bjerreby kirke. I kapellet var et Skt. Olafs billede, som blev båret om markerne, når sædet var sået. Midt i kapellet var der en kilde, som tilstoppedes, men nu vælter nedfor og benyttes som vandingssed.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Landet

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

De fleste gårde ligger tæt op ad den slyngede nordøst-sydvest gående bygade. Husene ligger jævnt fordelt mellem gårdene, på nær en mindre koncentration omkring præstegården. Sidstnævnte ligger isoleret fra den øvrige bebyggelse i den nordvestlige del af byen. Kirken ligger isoleret vest for præstegården.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1788 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 8 gårde.
☒ efter udskiftningen 5 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3+1 i årlig drift.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn og øer. Tunneldale og terrasseskrænt mod NØ.

jordbund: Overvejende moræneler.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturligt afgrænset mod Melby og Strammelse.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Landet
----------	------------------	-----------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

60% af gårdene er flyttet ud. De nedlagte gårdtomter er blevet bebygget med huse. Tofteskellene er regulerede og vejforløbet er bevaret, men udbygget en del.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del u-hegn bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Større skovareal "Nørreskov" bevaret i den nordøstlige del af ejerlavet.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Landet

STATISTIK

Areal: 669 ha, heraf opdyrket 1688: 51%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	149	114	139	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	28	25	25	22	22	22	27
Huse:	5	6	10		24		
Huse m/ jord:				3		39	59
Huse u/ jord:				7		2	13
I alt:	33	31	35	32	46	63	99

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
67	1664	3	18	3	6,2
95	1688	1	21		5,1
72	1844	5	16	1	5,4
56	1903	12	14	1	4,4

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	170	259	273
Børn:	96	160	134
I alt:	266	419	407

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Landet

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							24	10
1844	2						20	41
1903	1	7					26	65

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 669 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 51%. Byen havde da trevangsbrug og takseredes i 1684 til 114 tdr.htk. mod 139 tdr. i 1844. Byens skove takseredes i 1664 til 50 svins olden. I ejerlavets vestlige del ligger Landet kirke isoleret. Syd for Lundby lå indtil 1634 et Skt. Olafs kapel.

Lundby blokudskiftedes i 1788 og siden er 13 gårde flyttet ud.

Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejergårde under bispelenet Kærstrup. Da kronen ved reformationen (gen-) overtog lenet lå der til lenet i Lundby 19 selvejergårde, 5 fæstegårde (heraf havde 3 tidligere tilhørt rigshofmester Poul Laxmand) og 1 kirketjener gård - formentlig altså hele landsbyen. I 1573 afhændede kronen Kærstrup (Valdemarslot) med tilhørende gods bl.a. omkring 24 gårde i Lundby. Efter en kortvarig godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot, hvorunder den endnu befandt sig i 1903.

Antallet af gårde faldt fra 27 i 1572 til 22 i 1688, men byen genvandt fra 1844 til 1903 sit gamle gårdtal. Hus- og befolkningsvæksten i det 19. årh. har moderat omfang.

Byens gårde var i 1684 forholdsvis små og havde et egaliseret præg. Byen egaliseredes (endnu en gang) inden 1767, hvor de 21 gårde var på $4-2-2-\frac{1}{84}$ tdr.htk.

I 1572 hedder det, at præstegårdens jord er samlet i et indgrøftet enemærke mellem kirken og præstegården.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Landet
-----------------	-------------------------	------------------------------	------------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☒Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den store adelby af vikingetids-navnetypen -by er centralplaceret i sit ejerlav og har engorientering. Byformen er en løs og langstrakt udgave af den almindelige slynget vejby-type. I ejerlavets vestlige del ligger sognekirken isoleret, medens et kapel mod syd i ejerlavet blev nedrevet i 1634.

2) Udviklingstype.

Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejergårde under Kærstrup (Valdemarslot) len. Med en mindre afbrydelse lå byen endnu i 1903 samlet under Valdemarslot, der egaliserede byen 1-2 gange. Ekspansionen i det 19. årh. havde moderat omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har bevaret et større skovaral og en del udskiftningshegn.
3. Særlige relikter: kirke, en kilde.
4. Arkæologiske interesser: en kapeltomt, omkring 4 frilagte gårdtomter.

Øster Kildegård

Østergård

22

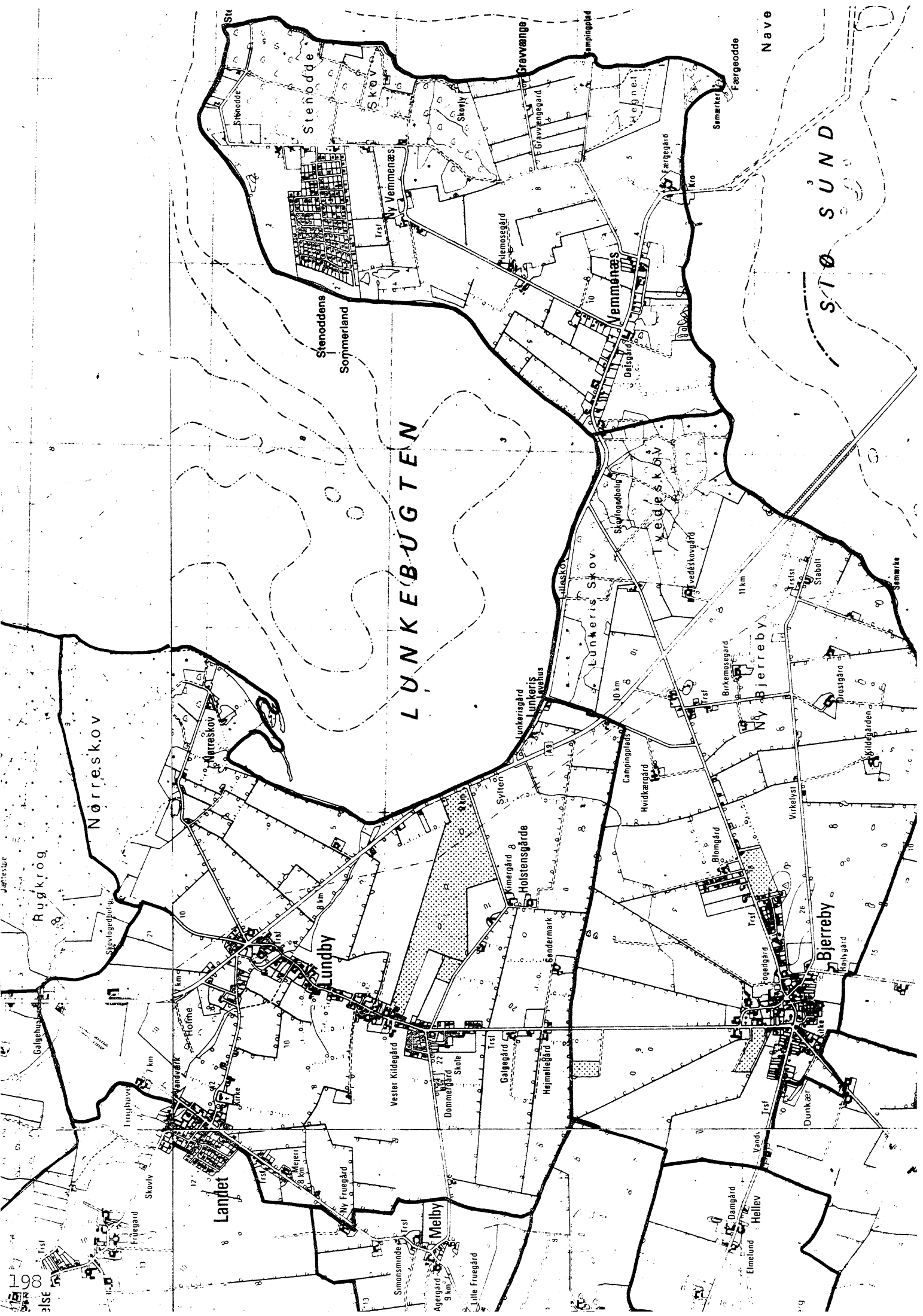
Skole

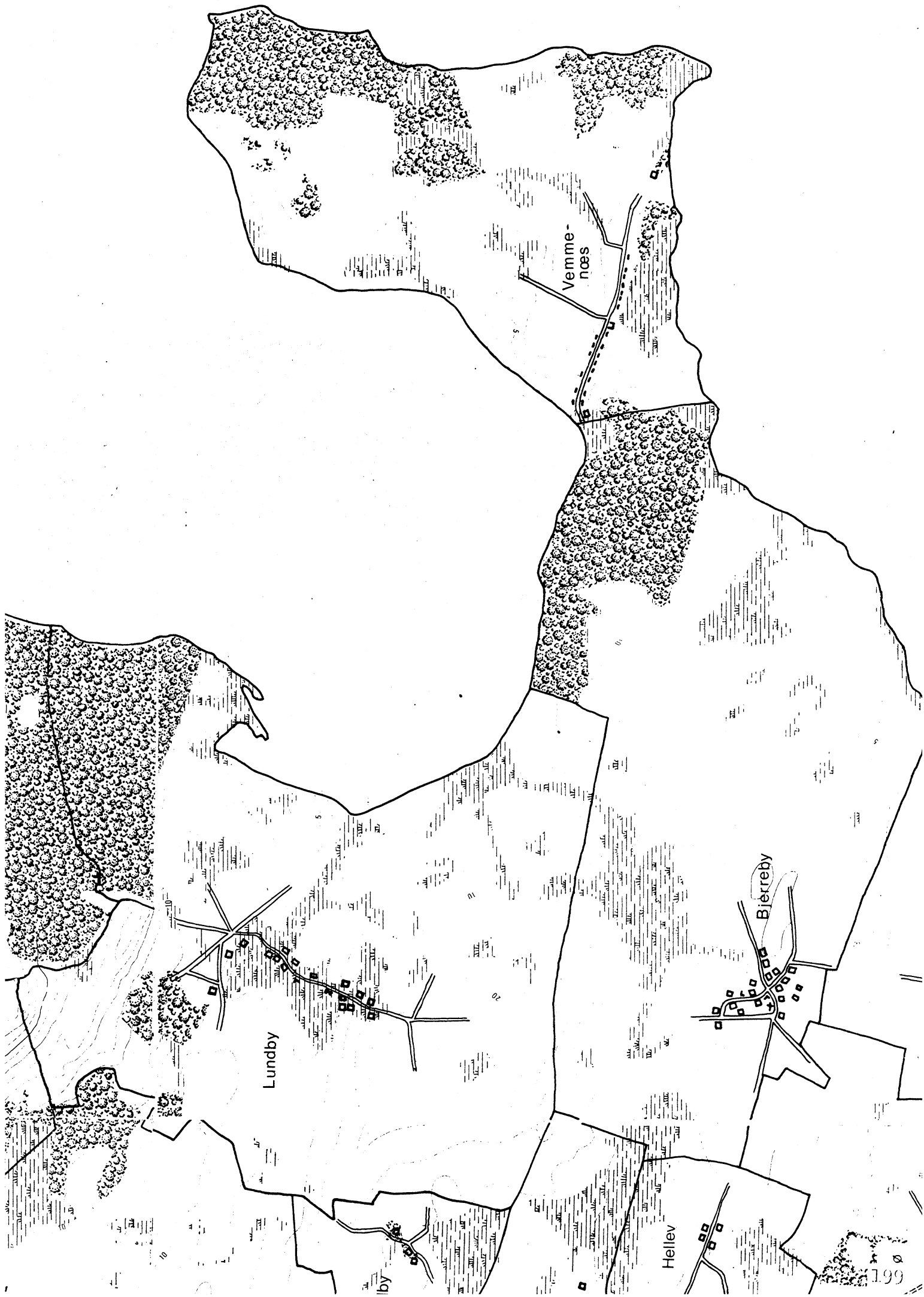
Trst

10

MELBY

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Landet
-----------------	-------------------------	------------------------------	------------------------

Navn: Melby	Navnetype: -by
-----------------------	--------------------------

Bemærkninger:

Melby er nævnt første gang 1459 i formen Mædelby. Forleddet er tillægsordet, glda. mæthal, som betyder midt. Efterleddet er by, glda. by, som i de fleste bebyggelsesnavne betyder landsby.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
---	--

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Landet

BY- OG EJERLAVSTYPER

a. By-tomten Slynget vejby.

Byens 3 gårde ligger ved den nord-sydvest gående bygade sammen med et par enkelte huse.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1788 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem:

rotation:

vangeantal:

Jordandele i de omkringliggende ejerlav (Strammelse, Lundby og Gesinge).

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn og øer.

jordbund: Moræneler.

naturlig afgrænsning: Det er kun den sydlige grænse, som synes naturlig.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Landet
----------	------------------	-----------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

De tre gårde ligger endnu i byen. Vejforløbet er bevaret, men der er bygget enkelte huse i byen. I udkanten af byen er der kommet enkelte nye gårde til, som har "forlænget" den oprindelige by. Tofteskellene er ikke bevaret. Udskiftningshegnene, der går op til byen er bevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del u-hegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Landet

STATISTIK

Areal: 86 ha, heraf opdyrket 1688: 74%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	21	20	19	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	3	3	3	3	3	3	3
Huse:					2		
Huse m/ jord:						2	2
Huse u/ jord:							1
I alt:	3	3	3	3	5	5	6

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
67 1664		2	1	7,0
66 1688		2	1	6,7
100 1844		3		6,0
100 1903		3		6,0

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	21	23	28
Børn:	4	5	13
I alt:	25	28	41

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Landet

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:					
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					1		3	
1844							3	2
1903							3	3

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 86 ha lille ejerlav var i 1688 opdyrket 74%. Den lille by var dog dyrkningsmæssig totalt integreret i naboejerlavene og skellene fastlagdes først på udskiftningstiden, hvorfor opdykningsprocenten må tages med forbehold. Byen takseredes i 1684 til 20 tdr.htk. og i 1844 til 19 tdr. Byen er udflyttet og udparcelleret af Strammelses ejerlav.

Melby stjerneudskiftedes i 1788, men der skete ingen udflytning af gårdene.

Byen hørte i senmiddelalderen under bispelenet Kærstrup, der ved kronens (gen-) overtagelse af godset ved reformationen i 1536 havde 2 selvejergårde og 1 fæstegård i Melby under sig. Fæstegården havde tidligere tilhørt rigshofmester Poul Laxmand. Da kronen i 1573 afhændede Kærstrup (Valdemarslot) til adelsbesiddelse medfulgte bl.a. de 3 gårde i Melby. Efter en kort godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot. Den bestod i 1767 af 3 egaliserede gårde a 6-3-0-0 tdr.htk. og 2 huse. Endnu i 1903 lå byen samlet under Valdemarslot.

Antallet af gårde var fra 1572 til 1903 uforandret 3, ligesom hustallet ikke spiller nogen rolle. Befolkningsvæksten fra 1787 til 1901 er derfor moderat.

Gårdene var i 1684 af normal størrelse. Byen egaliseredes inden 1767 og bibeholdt sin egaliserede struktur endnu i 1903.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Landet
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den lille udflytterby af vikingetids navnetypen -by er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejby-type.

2) Udviklingstype.

Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejergårde under Kærstrup len (Valdemarslot). Endnu i 2903 lå byen samlet under Valdemarslot. Byen egaliserede inden 1767 og bevarede endnu i 1903 sit oprindelige simple præg.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype der i udstrakt grad har bevaret sit oprindelige præg.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

1. Bytomten er velbevaret, idet dog tofteskellene er forsvundne.
2. Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: -

